

UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA” – SIBIU
FACULTATEA DE DREPT „Simion Bărnuțiu”

MASTERAT – ȘTIINȚE PENALE
ANUL I

Instituții de drept penal general
aprofundat

Titular de disciplină:
Prof. univ. dr. CONSTANTIN BUTIUC

concursul de infracțiuni, infracțiunea unică și infracțiunea continuată

(REFERAT – SESIUNEA IUNIE 2008)

STUDENT: ROSTAS – COVALEV LAURENTIU TITU COTIZO
ANUL I, GRUPA SIBIU

Cuprins

<i>Secţiunea I - Asemănări între concursul de infracţiuni,</i>	
<i>infracţiunea unică şi infracţiunea continuată</i>	
	4
§1. Preliminarii şi terminologie	4
1.1. Preliminarii	4
1.2. Terminologie	4
§2. Asemănări privind subiecţii infracţiunii	5
2.1. Unitatea de subiect activ	5
2.2. Unitatea sau pluralitatea de subiect pasiv	5
§3. Asemănări privind latura obiectivă	6
3.1. Pluralitatea şi unitatea de fapte materiale	6
3.2. Modalităţi alternative de realizare	7
3.3. Caracterul penal al faptelor materiale	8
3.4. Intervalul de timp dintre faptele materiale	9
§4. Asemănări privind încadrarea şi reglementarea juridică	10
4.1. Unitatea de încadrare juridică	10
4.2. Aspecte privind reglementarea juridică	10
§5. Asemănări privind tratamentul sancţionator	11
5.1. Faptele concurente şi continuate – cauze de agravare a pedepsei	11
5.2. Reguli comune de aplicare a sporului de pedeapsă	12
5.3. Înlocuirea răspunderii penale	13
§6. Asemănări privind latura subiectivă şi formele faptelor penale	13
6.1. Mobilul şi scopul	13
6.2. Tentativa şi faptul consumat	14
§7. Asemănări procesuale	14
<i>Secţiunea a II-a – Deosebiri între concursul de infracţiuni,</i>	
<i>infracţiunea unică şi infracţiunea continuată</i>	
	15
Deosebiri privind subiecţii infracţiunii	15
1.1. Participaţia penală	15
1.2. Unitatea sau pluralitatea subiecţilor pasivi	16
§2. Deosebiri privind latura obiectivă a infracţiunii	16
2.1. Unitatea şi pluralitatea de acte materiale	16
2.2. Conţinutul infracţional omogen şi eterogen	17
2.3. Deosebiri privind angajarea răspunderii penale	17
2.4. Infracţiuni care nu pot fi săvârşite în mod continuat	18
2.5. Aspecte care privesc rezultatul infracţiunilor	19
2.6. Consumarea şi tentativa infracţiunii unice	19
§3. Deosebiri privind latura subiectivă a infracţiunii	20
3.1. Unitatea şi pluralitatea de rezoluţie	20
3.2. Formele de vinovăţie incidente	22
§4. Deosebiri privind încadrarea juridică	22
§5. Deosebiri privind tratamentul sancţionator	23
5.1. Sporul de pedeapsă	23
5.2. Aplicarea actelor de clemenţă	24
5.3. Individualizarea executării pedepsei	24
§6. Deosebiri procesuale	26

Secțiunea a III-a – Alte aspecte privind concursul de infracțiuni,	
 infracțiunea unică și infracțiunea continuată	27 §1.
Aplicarea legii penale în spațiu	27 §2.
Aplicarea legii penale în timp	28
2.1. Concursul de legi în timp	28
2.2. Legea penală mai favorabilă	30
§3. Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei	31
§4. Cauzele care înlătură răspunderea penală sau consecințele condamnării	32
Bibliografie	34

Secţiunea I

Asemănări între concursul de infracţiuni, infracţiunea unică şi infracţiunea continuată

§1. Preliminarii şi terminologie

1.1. Preliminarii. Problema analizării comparate a unor instituţii juridice de drept penal se regăseşte relativ frecvent abordată în literatura de specialitate, lucru firesc dacă avem în vedere importanţele consecinţe de ordin practic ce derivă din încadrarea activităţii infracţionale a unei persoane într-o pluralitate de fapte penale sau într-o unitate infracţională.

Delimitarea dintre concursul de infracţiuni, infracţiunea unică şi cea continuată este importantă pentru aplicarea corectă a unor instituţii juridice, cum ar fi: pedeapsa, actele de clemenţă, aplicarea legii penale mai favorabile, soluţionarea conflictelor de legi în timp şi spaţiu, cauzele care înlătură caracterul penal al faptei sau răspunderea penală a făptuitorului, curgerea termenului de prescripţie sau de decădere etc.¹ Studiul comparat prezintă interes şi pentru *asemănările* dintre ele. Astfel, este important de ştiut că fiecare faptă poate fi săvârşită în forme de participare diferită, fără ca o atare situaţie să transforme infracţiunea continuată în concurs de infracţiuni. Un alt exemplu îl reprezintă aplicarea sporului de pedeapsă după aceleaşi reguli pentru faptele concurente şi cele continuate etc.

Având în vedere că atât concursul de infracţiuni cât şi infracţiunea unică sau continuată se raportează la aceeaşi instituţie fundamentală a dreptului penal – infracţiunea –, lucrarea de faţă analizează asemănările şi deosebiriile dintre cele trei categorii de fapte penale urmărind, ca principiu, structura infracţiunii, fără să excludă, însă, şi alte aspecte la fel de importante. Datorită caracterului de cercetare ştiinţifică al acestei lucrări, s-au avut în vedere mai multe asemănări şi deosebiri posibile, chiar dacă acestea nu reprezintă trăsături definitorii ale celor trei categorii juridice. Totuşi, nu s-au reţinut aspecte inerente dreptului penal, fără de care nu poate fi concepută instituţia infracţiunii (de exemplu, toate cele trei categorii au latură obiectivă şi subiectivă, unul sau mai multe obiecte juridice, sunt reglementate de articole diferite din Codul penal etc.).

1.2. Terminologie. Conform prevederilor art. 33 C. pen. există *concurş de infracţiuni* în două situaţii: a) când două sau mai multe infracţiuni au fost săvârşite de aceeaşi persoană, înainte să fi fost condamnată definitiv pentru vreuna dintre ele. Există concurs chiar dacă una dintre infracţiuni a fost comisă pentru săvârşirea sau ascunderea altei infracţiuni (această din urmă ipoteză fiind denumită în literatura de specialitate *concurş real*); b) când o acţiune-inacţiune săvârşită de aceeaşi persoană, datorită împrejurărilor în care a avut loc şi urmărilor pe care le-a produs, întruneşte elementele constitutive ale mai multor infracţiuni (numit în doctrină *concurş ideal*).

Conform art. 41 alin. 2 C. pen. *infracţiunea este continuată* când o persoană săvârşeşte la diferite intervale de timp, dar în realizarea aceleiaşi rezoluţii (hotărâri) infracţionale, acţiuni sau inacţiuni care prezintă, fiecare în parte, conţinutul aceleiaşi infracţiuni. În mod obiectiv, din punct de vedere material, există mai multe fapte, dar, din voinţa legiuitorului, ele sunt reunite în conţinutul unei singure infracţiuni.² Pot fi amintite, cu titlu de exemplu, delapidarea de către gestionar a unei sume de bani prin sustrageri repetate de sume mai mici, furtul unei cantităţi mari de cereale din magazia unei ferme prin sustrageri repetate de cantităţi mai mici³, infracţiunea de înşelăciune prin inducerea în eroare a mai multor persoane la diferite intervale de timp⁴ etc.

¹ V. **DONGOROZ ş.a.**, *Explicaţii teoretice ale Codului penal român. Partea generală*, vol. I, Editura Academiei Române, Editura All Beck, Bucureşti, 2003, p. 252; M. **ZOLYNEAK**, *Drept penal. Partea generală*, vol. II, Editura Fundaţiei "Chemarea", Iaşi, 1992, p. 516-517; C. **BULAI**, *Manual de drept penal. Partea generală*, Editura All, Bucureşti, 1997, p. 467.

² V. **DONGOROZ ş.a.**, *op. cit.*, p. 252.

³ C. **BULAI**, *op. cit.*, p. 273.

⁴ Tribunalul Suprem, Secţia militară, decizia nr. 68/1983 în C. **BUTIUC**, *Instituţii de drept penal*, vol. II, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2003, p. 178.

Codul penal nu definește *infracțiunea unică* sau *simplă*. Dar trăsăturile sale specifice rezultă din textele care definesc infracțiunea în general (art. 17-18), precum și din cele ce caracterizează alte forme ale unității infracționale.⁵ În literatura de specialitate infracțiunea simplă este definită drept aceea la care este suficientă o singură acțiune sau inacțiune pentru realizarea conținutului ei⁶, adică atunci când ea se constituie dintr-un act unic⁷. Majoritatea infracțiunilor pot fi săvârșite în formă unică⁸, de exemplu, omorul, violul, un singur furt etc.

§2. Asemănări privind subiecții infracțiunii

2.1. Unitatea de subiect activ. Atât faptele concurente cât și faptele continuate sunt săvârșite de același subiect activ, adică de același făptuitor.⁹ Fără îndeplinirea acestei condiții nu poate exista unitate de infracțiune, dar nici concurs de infracțiuni.¹⁰ Pentru a fi îndeplinită condiția unității de subiect activ nu este importantă calitatea pe care o au făptuitorii la comiterea actelor de executare (autor, coautor, instigator sau complice), fiind posibil ca unele fapte să fie săvârșite în calitate de autori, iar altele de instigatori sau complici, ori să își schimbe pe parcurs rolurile.¹¹ În ipoteza în care un subiect a participat la săvârșirea actelor componente în calități diferite, el va răspunde penal pentru calitatea care atrage răspunderea cea mai gravă, răspunderea fiind limitată, binențeles, la contribuția lui efectivă.¹²

În doctrină s-a exprimat și opinia potrivit căreia nu poate exista infracțiune continuată în caz de participare între autorii activi.¹³ Se argumentează că trăsătura esențială a infracțiunii continuate este unitatea de rezoluție, din care rezultă că autorul tuturor acțiunilor componente trebuie să fie una și aceeași persoană, având aceeași calitate. Nu este posibilă participarea întrucât participantul nu face altceva decât sau să-l determine pe autorul acelei acțiuni la luarea unei rezoluții infracționale și la îndeplinirea acesteia, sau să contribuie la realizarea unei rezoluții infracționale ce nu îi este proprie. Într-o astfel de situație avem un concurs real de infracțiuni și nu o infracțiune continuată.

Pentru infracțiunea simplă unitatea de subiect activ rezultă în mod evident. Neexistând decât o singură faptă, nu poate exista decât un singur autor, ceilalți ar putea fi doar participanți. Infracțiunea unică și unitatea naturală de infracțiune nu este afectată de participare¹⁴ deoarece Codul nostru penal nu a adoptat teoria potrivit căreia fiecare participant săvârșește o infracțiune distinctă (teoria participăției delict distinct), ci a consacrat teza unității de infracțiune indiferent de numărul participanților.¹⁵ Infracțiunea nu se va scinda în două activități infracționale distincte, una săvârșită de autor singur, și alta în participare, nici atunci când acțiunea infracțională este alcătuită din mai multe acte succesive, care se unesc în mod natural, indiferent dacă infracțiunea are un singur conținut sau mai multe conținuturi alternative, iar activitatea de coautorat sau complicitate a intervenit după ce autorul a executat unele acte ale elementului material al infracțiunii.¹⁶

2.2. Unitatea sau pluralitatea de subiect pasiv. Toate categoriile de fapte analizate aici pot viza același subiect pasiv (victima) ori subiecți pasivi diferiți. Dacă în cazul concursului de infracțiuni nu

⁵ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *Formele unității infracționale în dreptul penal român*, Casa de Editură și Presă "Șansa" S.R.L., București, 1992, p. 35 și urm.

⁶ V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, p. 282.

⁷ G. STEFANI, G. LAVASSEUR, B. BOULOC, *Droit pénal général*, 1987, în V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 35.

⁸ V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, p. 282; C. BUTIUC, *op. cit.*, p. 167.

⁹ T. VASILIU ș.a., *Codul penal al RSR comentat și adnotat. Partea generală*, Editura Științifică, București, 1972, p. 307; C. NICULEANU, *Curs de drept penal. Partea generală*, Editura Sitech, Craiova, 2003, p. 213.

¹⁰ D. PAVEL, *Caractere specifice ale formelor de unitate infracțională*, Revista Română de Drept, nr. 10/1980, p. 21.

¹¹ T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 309; M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 539-541; C. NICULEANU, *op. cit.*, p. 213; C. BULAI, *op. cit.*, p. 474-475; M. BASARAB, *Drept penal. Partea generală*, vol. II, Editura Lumina Lex, București, 2003, p. 93.

¹² T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 309.

¹³ V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, p. 256; A. BOROI, *Drept penal. Partea generală*, Editura All Beck, București, 200, p. 154.

¹⁴ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 52; C. BUTIUC, *op. cit.*, p. 167.

¹⁵ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 52; T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 149-151.

¹⁶ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 53.

există dubii în acest sens, aceeași victimă putând suferi mai multe vătămări din partea aceluiași agresor (de exemplu, viol și furt) sau, dimpotrivă, faptele concurente pot viza victime diferite, în cazul unității de infracțiune, naturală sau legală, problema este controversată.

Potrivit unui prim punct de vedere, majoritar în doctrină și jurisprudență, trebuie făcută distincție între infracțiunile contra persoanei și cele contra patrimoniului. În cazul primei categorii existența infracțiunii unice și continuate presupune în mod necesar unitatea de victimă, ca o excepție de la regula generală a compatibilității unității de rezoluție cu pluralitatea de subiecți pasivi. Excepția se justifică prin faptul că în cazul acestor infracțiuni ocrotirea legii penale se adresează fiecărei persoane în individualitatea sa. În plus, textele care incriminează infracțiuni contra persoanei conțin elemente prin care se limitează câmpul incriminării la un singur subiect pasiv, de exemplu "uciderea unei persoane" (art. 174 și 178 C. pen.). În cazul infracțiunilor contra patrimoniului pluralitatea subiecților pasivi nu determină un concurs de infracțiuni, căci legea ocrotește relațiile sociale privitoare la patrimoniu, privit ca entitate distinctă, iar nu cele privitoare la titularii patrimoniului. Mai mult, în acest caz, faptele nu vizează persoana titulară a patrimoniului, ci bunurile sau valorile economice în sine.¹⁷

Pe de altă parte, în situația unor infracțiuni contra persoanei care nu au subiect pasiv, există, totuși, posibilitatea unei unități infracționale. Este vorba despre infracțiunile de perversiuni sexuale și incest, atunci când se comit cu acordul ambilor parteneri. În acest caz nu se mai poate reține un concurs de infracțiuni, deoarece nu mai este vorba de rezultate distincte suportate de de diferiți parteneri, ei nefiind subiecți pasivi.¹⁸

Într-o altă opinie se consideră că unitatea de subiect pasiv este o condiție generală de existență a infracțiunii unice și continuate. Se argumentează că, în cazul infracțiunilor contra patrimoniului, e posibil ca elementul care a stat la baza hotărârii infracționale să nu fie bunul care constituie elementul material al infracțiunii, ci persoana subiectului pasiv, ca în cazul distrugerii comise în scop de răzbunare. Pe de altă parte, legea penală nu are în vedere noțiunea de patrimoniu în sens general, ci în sensul unui drept subiectiv ce aparține unei anumite persoane fizice sau juridice. De altfel, Codul penal conține numeroase exprimări care arată legătura dintre o anumită persoană și un bun: "luarea unui bun mobil din posesia sau detenția altuia fără consimțământul acestuia" (art. 208), "însușirea unui bun al altuia" (art. 213) etc.¹⁹

§3. Asemănări privind latura obiectivă a infracțiunii

3.1. Pluralitatea și unitatea de fapte materiale. Criteriul pluralității de fapte penale constituie un element de asemănare numai între concurs și infracțiunea continuată. E drept că și infracțiunea unică presupune, uneori, o succesiune de fapte în timp. De altfel orice activitate umană presupune o curgere a timpului, motiv pentru care, din acest punct de vedere, și infracțiunea unică presupune o pluralitate de acțiuni, ca de exemplu, cel care intră într-o încăpere pentru a fura mai multe bunuri va efectua o serie de acte succesive de luare a bunurilor. Însă, datorită intervalelor foarte scurte de timp, unirea acestora în mod

¹⁷ V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, p. 284; T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 309; C. MITRACHE, *Drept penal. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2003, p. 246. La aceste opinii doctrinare se pot adăuga, cu titlu de exemplu, numeroase hotărâri ale instanțelor. Astfel, s-a considerat că există infracțiune unică de furt în cazul în care făptuitorul, patrundând în camera în care locuiau două persoane, sustrage bunurile amândurora (Tribunalul Județean Hunedoara, decizia penală nr. 169/1976) sau când, cu aceeași ocazie, a furat de pe plajă obiecte de la mai multe persoane (Tribunalul Județean Constanța, decizia penală nr. 121/1986; Curtea de Apel Craiova, decizia penală nr. 1321/2001) - C. BUTIUC, *op. cit.*, p. 168. De asemenea s-a considerat că există infracțiune continuată în caz de încheiere a unor contracte frauduloase cu persoane juridice diferite și în perioade diferite (C. SIMA, *Codul penal adnotat cu practica judiciară 1969-1995*, Editura atlas Lex, București, 1996, p. 91) sau în caz de însușire repetată, prin aceleași mijloace, a obligațiunilor CEC ieșite la sorți de către casier (Tribunalul Suprem, Colegiul penal, decizia nr. 942/1966 în T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 317).

¹⁸ F. STRETEANU, *Concursul de infracțiuni*, Editura Lumina Lex, București, 1999, p. 204-205. A se vedea și O. LOGHIN, T. TOADER, *Drept penal român. Partea specială*, ediția a IV-a, Casa de Editură și Presă "Șansa" S.R.L., București, 2001, p. 222-226 și 229-231.

¹⁹ F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 207 și urm.; V. PĂTULEA, *Diferențierea infracțiunii continuate față de concursul de infracțiuni*, Revista Română de Drept, nr. 3/1986, p. 52 și 47-48; V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 45; C. BUTIUC, *op. cit.*, p. 169.

natural, producerea unui rezultat unic ce se consumă instantaneu, fără să se prelungească în timp, unitatea de rezoluție, fapta rămâne unitară chiar sub aspect obiectiv.²⁰ Din această cauză unitatea faptei materiale a infracțiunii unice este un element de deosebire față de concursul de infracțiuni și infracțiunea continuată.

Din definițiile legale prevăzute de art. 33 și 41 alin. 2 C. pen. rezultă că atât concursul de infracțiuni cât și infracțiunea continuată se realizează printr-o pluralitate de fapte penale care, în cazul concursului de infracțiuni, sunt sancționate ca fapte distincte, iar în cazul infracțiunii continuate ele sunt incluse, din voința legiuitorului, în conținutul aceleiași infracțiuni însă, în mod obiectiv, ele ar putea fi privite și ca infracțiuni unice. De altfel doctrina este unanimă în ceea ce privește pluralitatea de acțiuni materiale ca o condiție de existență a celor două instituții juridice.²¹

În ceea ce privește natura acestor acțiuni, ele pot fi de aceeași natură pentru faptele concurente, determinând concursul omogen, sau de natură diferită, determinând concursul eterogen. Acest lucru este posibil și la infracțiunea continuată dar, având în vedere cerința legală ca fiecare acțiune, privită izolat, să îndeplinească condițiile aceleiași infracțiuni, ipoteza este întâlnită doar atunci când conținutul unei infracțiuni prezintă modalități alternative de realizare.

Cu toate că fapta materială unică a infracțiunii simple este criteriu de diferențiere față de concursul de infracțiuni și infracțiunea continuată, totuși există o situație de asemănare între infracțiunea unică și faptele concurente, așa-zisa *unitate naturală colectivă*. Ipoteza presupune comiterea mai multor acte omogene, identice, și cvasiconcomitente cu aceeași ocazie, în aceleași împrejurări, și care sunt reunite în mod natural.²² De exemplu, s-a considerat că există infracțiunea unică de omor în caz de lovire cu intensitate a victimei cu pumnii și picioarele în torace și cap, care a avut drept urmare fracturi costale, rupturi pulmonare și hematom, leziuni care au dus la deces.²³ Dacă actele săvârșite în aceste condiții, prin rezultatele produse, caracterizează o pluralitate de infracțiuni, nu se va mai putea reține o infracțiune unică, ci un *concurș real de infracțiuni*, atunci când faptele, în concret, se pot autonomiza în raport cu rezultatele produse, stabilindu-se că unele dintre ele au produs un anumit rezultat, caracteristic unei anumite infracțiuni, iar altele au produs un alt rezultat, caracteristic altei infracțiuni, ori un *concurș ideal de infracțiuni*, atunci când actele nu se pot disocia, ele producând simultan două rezultate distincte, caracteristice a două infracțiuni diferite.²⁴

3.2. Modalități alternative de realizare. Se impun câteva precizări legate de semnificația noțiunii "conținuturi alternative". Așa cum s-a remarcat în doctrină²⁵ trebuie făcută distincție între infracțiuni cu modalități alternative de realizare a laturii obiective și infracțiuni cu conținuturi alternative propriu-zise.

În prima categorie se regăsesc infracțiunile care au două sau mai multe modalități alternative de comitere sau chiar urmări alternative. Prin urmări alternative se înțelege nu doar urmările prevăzute la același paragraf al normei de incriminare, ci și cele ce se găsesc în alte paragrafe ale aceluiași articol sau chiar în articole diferite, dacă ele sunt prevăzute alternativ.²⁶ Se pune problema dacă săvârșirea mai multor modalități constituie tot atâtea infracțiuni. Soluția este dată de două criterii – unitatea incriminării și echivalența juridică a diferitelor conținuturi²⁷. Din acest punct de vedere se poate afirma că toate modalitățile fac parte din ansamblul unei activități infracționale unice și că ele nu generează o pluralitate de infracțiuni. Așa, de pildă, s-a decis în practica judiciară că există o singură infracțiune de violare de

²⁰ D. PAVEL, *op. cit.*, p. 22; V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 36 și urm.; C. TURIANU, *Dificultăți în legătură cu determinarea caracterului faptelor de sustragere repetată – unitate naturală de infracțiune și infracțiune continuată*, Dreptul, nr. 10/1992, p. 83-84.

²¹ T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 307; M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 525.

²² V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 297; C. BUTIUC, *op. cit.*, p. 167.

²³ Curtea Supremă de Justiție, Secția penală, decizia nr. 259/1993 în C. BUTIUC, *op. cit.*, p. 168.

²⁴ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 297-299.

²⁵ M. BASARAB, *op. cit.*, vol. I, p. 206; F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 215; T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 310; M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 531.

²⁶ De exemplu: infracțiunea de vătămare corporală gravă – art. 182; violare de domiciliu – art. 192; viol – art. 197; insultă – art. 205; tâlhărie – art. 211; luare sau dare de mită – art. 254 și 255 etc.

²⁷ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 41; F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 215.

domiciliu, și nu un concurs de infracțiuni, atunci când inculpatul a pătruns forțat în locuința victimei, iar apoi a refuzat să o părăsească deși acest lucru i-a fost cerut explicit.²⁸

Pentru ca actele aparținând modalităților alternative să se poată integra într-o unitate naturală de infracțiune este necesar ca ele să fie săvârșite cu aceeași ocazie. Dar există situații când scurgerea unui interval de timp între faptele delictuale nu afectează unitatea infracțiunii. O asemenea situație există atunci când conținuturile alternative reprezintă trepte succesive, forme distincte, dar legate între ele, de realizare a unui *iter criminis*, sau atunci când modalitățile alternative sunt prevăzute sub forma unor rezultate diferite pe care le produce aceeași acțiune, dar la diferite intervale de timp.²⁹ Problema se pune în mod similar și pentru infracțiunea continuată, cu condiția să existe o rezoluție unică.³⁰

Unitatea infracțiunii nu este afectată nici atunci când unele fapte sunt realizate în forma tip, iar altele în forma calificată deoarece, pe de o parte, forma calificată absoarbe forma de bază a infracțiunii, iar, pe de altă parte, pluralitatea de acte se integrează în acțiunea unică a aceluiași tip de infracțiune, vizând același obiect juridic, motive pentru care se menține unitatea infracțională.³¹

În cea de a doua categorie se găsesc infracțiunile care, sub aceeași denumire, regroupează conținuturi distincte, specifice unei infracțiuni distincte, fiecare dintre acestea sau numai unele dintre ele putându-se realiza prin modalități alternative sau avea urmări alternative.³² Un exemplu în acest sens îl reprezintă infracțiunea de înșelăciune – art. 215 C. pen. care, în alineatele 1, 3 și 4 consacără, de fapt, trei infracțiuni distincte: inducerea în eroare a unei persoane (alin. 1); inducerea sau menținerea în eroare a unei persoane cu ocazia încheierii sau executării unui contract (alin. 3); emiterea unui bilet de cec fără acoperire, retragerea proviziei după emitere sau interzicerea trasului de a plăti (alin. 4). Un alt exemplu este oferit de infracțiunea de nerespectare a hotărârilor judecătorești – art. 271, care conține patru infracțiuni individuale: împotrivirea la executarea unei hotărâri judecătorești (alin. 1); împiedicarea unei persoane de a folosi o locuință deținută în baza unei astfel de hotărâri (alin. 2); sustragerea de la executarea măsurilor de siguranță (alin. 4); neexecutarea, cu rea-credință, a pedepselor complementare de către persoana juridică (alin. 5).

Spre deosebire de cazul anterior, aceste infracțiuni, având conținuturi distincte în forma de bază, iar uneori și limite de pedeapsă distincte, nu se pot integra în structura unei unități naturale sau legale de infracțiune. Prin urmare, în cazul comiterii mai multora dintre aceste modalități alternative, va exista un concurs de infracțiuni, iar nu o infracțiune unică sau continuată.³³

3.3. Caracterul penal al faptelor materiale. Faptele concurente și cele continuate pot sau nu să prezinte caracter penal fiecare în parte. Pentru a se putea reține un concurs de infracțiuni sau o infracțiune continuată trebuie să existe cel puțin două fapte materiale cu caracter penal.³⁴ Dacă făptuitorul a săvârșit mai multe fapte, din care se poate reține doar una ca având caracter penal, deci doar una constituind infracțiune, el va răspunde pentru un delict unic, chiar dacă, în mod obiectiv, a comis mai multe acte materiale.

În sfârșit, mai trebuie menționat că există trei categorii de cauze care ar putea împiedica realizarea unui concurs de infracțiuni sau a unei infracțiuni continuate: aplicarea art. 18¹ C. pen., respectiv lipsa gradului de pericol social al faptei, chiar dacă ea întrunește celelalte condiții ale unei infracțiuni; aplicarea cauzelor care înlătură caracterul penal al faptei³⁵ sau care înlătură răspunderea penală³⁶. La acestea se mai

²⁸ Tribunalul popular Drăgășani, sentința penală nr. 460/1964, în *V. PAPADOPOL, D. PAVEL, op. cit.*, p. 41. În același sens și Curtea de Apel Constanța în *F. STRETEANU, op. cit.*, p. 216.

²⁹ *V. PAPADOPOL, D. PAVEL, op. cit.*, p. 42-43.

³⁰ *M. BASARAB, op. cit.*, vol. I, p. 206; *F. STRETEANU, op. cit.*, p. 216.

³¹ *V. PAPADOPOL, D. PAVEL, op. cit.*, p. 47-48.

³² *M. BASARAB, op. cit.*, vol. I, p. 207; *F. STRETEANU, op. cit.*, p. 217.

³³ Ibidem.

³⁴ *C. NICULEANU, op. cit.*, p. 213.

³⁵ Cauzele sunt: legitima apărare (art. 44 C. pen.); starea de necesitate (art. 45); constrângerea fizică și morală (art. 46); cazul fortuit (art. 47); iresponsabilitatea (art. 48); beția (art. 49); minoritatea făptuitorului (art. 50) și eroarea de fapt (art. 51).

³⁶ Acestea sunt: amnistia (art. 119 C. pen.); grațierea (art. 120); prescripția (art. 121-130) și împăcarea părților (art. 132).

adaugă situațiile prevăzute în Codul de procedură penală, la articolul 10.³⁷ Aceleași efecte le produce intervenția unor cauze generale de nepedepsire (de exemplu, desistarea sau împiedicarea producerii rezultatului – art. 22 C. pen., împiedicarea săvârșirii faptei – art. 30 C. pen.) sau a unor cauze speciale (de exemplu, retragerea mărturiei mincinoase – art. 260 alin. 2 C. pen.)³⁸.

O asemenea problemă nu se pune și în situația infracțiunii simple, întrucât ea presupune un singur act material. Lipsa caracterului penal al acestuia ar atrage lipsa infracțiunii și, deci, imposibilitatea de a aplica legea penală și de a angaja răspunderea penală.

3.4. Intervalul de timp dintre faptele materiale. Criteriul vizează doar faptele concurente și cele continuate, pentru infracțiunea unică fiind element de diferențiere. Actele de executare din structura laturii obiective a fiecărei fapte concurente și continuate trebuie să fie comise de subiectul activ la diferite intervale de timp.³⁹ Rațiunile acestei condiții sunt diferite.

Pentru concurs intervalul de timp are rolul de a dezvălui existența unei pluralități de rezoluții. Dacă faptele ar fi săvârșite într-o succesiune prea apropiată nu s-ar mai putea constata existența mai multor hotărâri infracționale, ceea ce ar transforma concursul de infracțiuni într-o unitate naturală sau legală de infracțiune. E posibilă, totuși, săvârșirea simultană a faptelor fără a se înlătura concursul de infracțiuni. Este cazul *concurșului ideal* reglementat de art. 33 lit. b C. pen. Simultaneitatea se poate realiza și în cazul în care una din infracțiunile concurente este continuă (de exemplu, autorul unei sechestrări de persoane lovește pe o alta, care venise să elibereze victima), sau chiar în cazul comiterii unor infracțiuni instantanee (de exemplu, cineva lovește și insultă în același timp).⁴⁰

Dimpotrivă, pentru infracțiunea continuată intervalul de timp este necesar pentru existența rezoluției unice. Intervalele de timp prea mari fac să fie greu de conceput o singură hotărâre infracțională, ipoteză în care se va reține un concurs de infracțiuni, iar nu o infracțiune continuată. Astfel, s-a considerat că furtul a două autoturisme la un interval de aproape un an reprezintă concurs de infracțiuni, deoarece este greu de presupus unitatea de rezoluție.⁴¹ În sens contrar, această condiție este necesară pentru a deosebi infracțiunea continuată de infracțiunea simplă, în al cărei element material sunt absorbite în chip natural două sau mai multe acte sau acțiuni, care sunt săvârșite în aceeași împrejurare, cu aceeași ocazie (de

³⁷ Art. 10 C. proc. pen., la literele a-e menționează cauzele de înlăturare a caracterului penal al faptei, iar la literele f-j cauzele care înlătură răspunderea penală, astfel: a) fapta nu există; b) fapta nu este prevăzută de legea penală; b¹) fapta nu prezintă gradul de pericol social al unei infracțiuni; c) fapta nu a fost săvârșită de învinuit sau inculpat; d) faptei îi lipsește unul din elementele constitutive ale infracțiunii; e) există una din cauzele care înlătură caracterul penal al faptei prevăzute de Codul penal; f) lipsește plângerea prealabilă a persoanei vătămate; g) a intervenit amnistia, prescripția sau decesul făptuitorului; h) a fost retrasă plângerea prealabilă sau părțile s-au împăcat; i) s-a dispus înlocuirea răspunderii penale; i¹) există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege; j) există autoritate de lucru judecat (*I. NEAGU, Tratat de drept procesual penal. Partea generală*, volumul I, Editura Global Lex, București, 2006, p. 241 și urm.).

³⁸ Pot fi date și alte exemple de cauze speciale: denunțarea infracțiunii de complot înainte de a fi descoperită – art. 167 C. pen.; nenedunțarea infracțiunilor contra siguranței statului prevăzute la art. 155-169 C. pen. de către soț sau rudă apropiată – art. 170 alin. 2; nu se pedepsește persoana care mai înainte de a se fi început urmărirea penală pentru infracțiunea contra siguranței statului nenedunțată, încunoștințează autoritățile competente despre acea infracțiune sau care, chiar după ce s-a început urmărirea penală ori după ce vinovații au fost descoperiți, a înlesnit arestarea acestora – art. 170 alin. 3; provocarea avortului de către medic în condițiile art. 185; tănuirea de către soț sau rudă apropiată – art. 221 alin. 2; denunțarea de către mituitor a luării de mită – art. 255 alin. 3 C. pen.; favorizarea infractorului de către soț sau rudă apropiată – art. 264 alin. 3; nu se pedepsește cel care a fost prins în încăierare împotriva voinței sale, sau care a încercat să despartă pe alții, să respingă un atac ori să apere pe altul – art. 322 alin. 4 etc. Codul penal prevedea și o altă cauză specială de nepedepsire: căsătoria dintre autor și victimă în infracțiunea de viol – art. 197 alin. 5 C. pen. În urma modificărilor legislative, prin care violul poate fi comis și cu o persoană de același sex, în mod logic cauza a fost abrogată, deoarece căsătoriile între persoanele de același sex nu sunt permise de Codul familiei, iar prevederea unei astfel de cauze speciale aplicabile doar violului comis cu persoane de sex diferit ar fi făcut diferențe discriminatorii între victime.

³⁹ *V. DONGOROZ ș.a., op. cit.*, p. 234 și 254; *T. VASILIU ș.a., op. cit.*, p. 223; *M. ZOLYNEAK, op. cit.*, p. 227 și 284; *C. NICULEANU, op. cit.*, p. 213.

⁴⁰ *T. VASILIU ș.a., op. cit.*, p. 223-224; *M. ZOLYNEAK, op. cit.*, p. 584; *F. STRETEANU, op. cit.*, p. 38.

⁴¹ Tribunalul București, Secția I-a penală, decizia nr. 119/1997, în *Culegere de practică judiciară a Tribunalului București 1994-1997*, coordonator *D. LUPAȘCU*, Editura All Beck, București, 1999.

exemplu,uciderea prin mai multe lovituri, sau furtul mai multor bunuri care a presupus acte repetate de sustragere şi transport cu aceeaşi ocazie).⁴²

§4. Asemănări privind încadrarea şi reglementarea juridică

4.1. Unitatea de încadrare juridică. De regulă această trăsătură diferenţiază concursul de infracţiunea continuată. Art. 41 alin. 2 C. pen. dispune ca acţiunile sau inacţiunile componente să prezinte, fiecare în parte, conţinutul *aceleiaşi* infracţiuni, textul legal având în vedere conţinutul aceluiaşi *tip particular* de infracţiune (furt, distrugere, fals, omor etc.). Este important ca fiecare acţiune sau inacţiune să prezinte *elementele esenţiale* ale conţinutului, fără de care infracţiunea tip nu ar putea exista. Prezenţa în plus a unor *elemente circumstanţiale*, ce ar fi de natură să le dea o formă calificată (agravată sau atenuată), nu are nici o influenţă asupra caracterului continuat al infracţiunii. De asemenea, faptele componente pot fi comise în forme alternative ale infracţiunii, ori în formă consumată, doar tentativă sau acte pregătitoare dacă sunt pedepsibile.⁴³

În ceea ce priveşte concursul de infracţiuni regula o reprezintă pluralitatea obiectelor juridice lezate. Existând mai multe obiecte juridice vătămate, există mai multe infracţiuni care pot intra în concurs. Ca excepţie, faptele concurente pot viza şi acelaşi obiect juridic, cu condiţia ca ele să aibă la bază rezoluţii infracţionale diferite. Cu alte cuvinte, infracţiunile aflate în concurs pot fi de aceeaşi natură, pot primi aceeaşi încadrare juridică, dar ele trebuie să fie săvârşite în baza unor rezoluţii diferite, altfel, în cazul unei singure hotărâri infracţionale, se va reţine o infracţiune continuată. Un asemenea tip de concurs se numeşte *concurus omogen*.⁴⁴

4.2. Aspecte privind reglementarea juridică. Asemănările dintre concursul de infracţiuni, infracţiunea unică şi cea continuată se pot analiza sub două aspecte: toate categoriile au primit o reglementare expresă a legii penale, iar reglementarea este doar generică.

Într-adevăr, concursul de infracţiuni este reglementat expres de art. 33-36 C. pen., articole în care sunt precizate cazurile de existenţă a concursului, regulile de sancţionare, cele de aplicare a pedepselor complementare şi a măsurilor de siguranţă, precum şi cele care vizează contopirea pedepselor pentru faptele concurente. Infracţiunea continuată este reglementată de art. 41 alin. 2-art. 43, care precizează condiţiile infracţiunii, sancţionarea şi recalcularea pedepsei pentru faptele continuate. În Codul penal nu există o definiţie a infracţiunii simple, dar explicaţia acesteia rezultă din dispoziţiile art. 17: "infracţiunea este fapta care prezintă pericol social, săvârşită cu vinovăţie şi prevăzută de legea penală", iar din cuprinsul art. 18 rezultă că în noţiunea de "faptă" intră "orice acţiune sau inacţiune" sancţionată de Codul penal.⁴⁵

Stabilirea unor reguli precise între cele trei categorii de fapte penale prezintă importanţă nu doar sub aspect teoretic, ci şi practic, pentru stabilirea răspunderii penale, individualizarea şi aplicarea pedepsei, curgerea termenului de prescripţie sau decădere, aplicarea amnistiei şi graţierii etc.⁴⁶ Distincţia este importantă şi pentru problematica gravă pe care o aduce în politica penală săvârşirea mai multor infracţiuni de către aceeaşi persoană. Este vorba, în acest sens, nu doar despre modul cum trebuie să fie sancţionată o asemenea persoană, cât mai ales de caracterul simptomatic, sub raportul pericolozităţii sociale a făptuitorului, pe care-l are pluralitatea de infracţiuni, chiar aparentă, faţă de unitatea de infracţiune.⁴⁷

⁴² C. BULAI, *op. cit.*, p. 474; C. NICULEANU, *op. cit.*, p. 213-214.

⁴³ T. VASILIU *ş.a.*, *op. cit.*, p. 310; M. BASARAB, *op. cit.*, vol. I, p. 206; F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 215.

⁴⁴ V. DONGOROZ *ş.a.*, *op. cit.*, p. 234; T. VASILIU *ş.a.*, *op. cit.*, p. 223; M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 582; C. BULAI, *op. cit.*, p. 490.

⁴⁵ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 35 şi urm.

⁴⁶ V. DONGOROZ *ş.a.*, *op. cit.*, p. 228 şi 252; M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 524.

⁴⁷ C. BULAI, *op. cit.*, p. 467.

Cu toate că există o reglementare expresă, aceasta este una generică, în sensul că nu sunt menționate decât condițiile de existență ale celor trei instituții juridice, fără să le fie delimitat sau rezervat un conținut anume. Cu alte cuvinte, concursul de infracțiuni și infracțiunea continuată nu au un conținut, o latură obiectivă de sine stătătoare, nu reprezintă o infracțiune individualizată printr-un obiect juridic aparte, ci o creație a legiuitorului realizată prin însumare. Așa cum de altfel s-a remarcat în doctrină, orice infracțiune poate fi săvârșită în formă concurentă sau continuată.⁴⁸ Totuși, în cazul celei din urmă există și unele excepții: infracțiunea din culpă, infracțiuni al căror obiect nu poate fi divizat (de exemplu, cea de omor) și infracțiunea de obicei.⁴⁹

În cazul infracțiunii unice situația poate părea diferită. Dar, în realitate, chiar dacă în partea specială sunt reglementate expres o serie de infracțiuni simple, această instituție juridică nu își pierde caracterul generic, întrucât nu are un *singur* obiect juridic propriu, ci ea se poate regăsi în majoritatea faptelor prevăzute de partea specială a Codului penal, la fel ca infracțiunea continuată sau concursul de infracțiuni. De altfel, art. 17-18 C. pen. se vor aplica și pentru acele fapte care nu sunt sancționate în partea specială a Codului, ci în alte dispoziții legale speciale cu caracter penal.

§5. Asemănări privind tratamentul sancționator

5.1. Faptele concurente și continuate – cauze de agravare a pedepsei. În literatura de specialitate există o părere unanimă în ceea ce privește gradul de pericol social crescut al faptelor concurente și continuate față de infracțiunea unică, iar de aici rezultă și necesitatea unui tratament sancționator mai aspru. Într-adevăr, Codul penal sancționează mai sever concursul de infracțiuni și infracțiunea continuată, acordând instanțelor posibilitatea de a aplica pedeapsa cea mai grea, de a o majora până la maximumul ei special și de a adăuga un spor de pedeapsă (art. 34 și 42), astfel:

- când pentru infracțiunile concurente s-a stabilit o pedeapsă cu detențiunea pe viață și una sau mai multe pedepse cu închisoarea sau amenda, se va aplica numai pedeapsa detențiunii pe viață (lit. a);
- când s-au stabilit numai pedepse cu închisoarea, se aplică pedeapsa cea mai grea, care poate fi sporită până la maximumul ei special, iar când acest maximum nu este îndeplăcut, se poate adăuga un spor de până la 5 ani (lit. b);
- același algoritm se respectă și atunci când toate pedepsele constau în amendă (lit. c);
- când s-a stabilit o pedeapsă cu închisoarea și o pedeapsă cu amenda, se aplică pedeapsa închisorii, la care se poate adăuga amenda, în tot sau în parte (lit. d);
- când s-au stabilit mai multe pedepse cu închisoarea și mai multe pedepse cu amenda, se aplică pedeapsa închisorii, potrivit dispoziției de la lit. b, la care se poate adăuga amenda, potrivit dispoziției de la lit. c (lit. e).

La fel, și în cazul pedepselor complementare⁵⁰ și măsurilor de siguranță⁵¹:

- dacă pentru una dintre infracțiunile concurente s-a stabilit și o pedeapsă complementară/măsură de siguranță, aceasta se aplică alături de pedeapsa închisorii (alin. 1);

⁴⁸ M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 583; C. BULAI, *op. cit.*, p. 476.

⁴⁹ V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, p. 256-257; V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 168-172; C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 262; M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 215; C. BULAI, *op. cit.*, p. 476. În sens contrar, în literatura de specialitate s-a susținut că infracțiunile din culpă și cele de obicei nu sunt incompatibile cu forma continuată, pentru detalii a se vedea *infra*, Secțiunea a II-a, §2, punctul 2.4., literele a) și c).

⁵⁰ Pedepsele complementare sunt: interzicerea drepturilor prevăzute la art. 64 C. pen. pe o perioadă între 1 și 10 ani (dreptul de a alege și de a fi ales în autoritățile publice sau în funcții electivă publice; dreptul de a ocupa o funcție implicând exercițiul autorității de stat; dreptul de a ocupa o funcție sau de a exercita o profesie ori de a desfășura o activitate, de natura aceleia de care s-a folosit condamnatul pentru săvârșirea infracțiunii; drepturile părintești; dreptul de a fi tutore sau curator) și degradarea militară, reglementată de art. 67 C. pen.

⁵¹ Conform art. 112 C. pen. măsurile de siguranță sunt: obligarea la tratament medical; internarea medicală; interzicerea de a ocupa o funcție sau de a exercita o profesie, meserie ori o altă ocupație; interzicerea de a se afla în anumite localități; expulzarea străinilor; confiscarea specială; interdicția de a reveni în locuința familiei pe o perioadă determinată.

- dacă s-au stabilit mai multe pedepse complementare/măsurile de siguranță de natură diferită, sau chiar de aceeași natură dar cu conținut diferit (interzicerea mai multor drepturi diferite), acestea se aplică alături de pedeapsa închisorii (alin. 2);
- când s-au stabilit mai multe pedepse complementare/măsurile de siguranță de aceeași natură și cu același conținut, se aplică pedeapsa/măsura cu durata cea mai lungă (alin. 3).

Regulile mai sus amintite se aplică și în cazul infracțiunii continuate (art. 42 trimite expres la art. 34), dar și în cazul faptelor concurente sau continuate săvârșite de persoana juridică⁵², cu unele deosebiri (art. 40¹ și art. 42).

Dar tratamentul sancționator mai sever este redat și prin intermediul altor mijloace, cum ar fi condiții mai restrictive de acordare a suspendării executării pedepsei sau a executării pedepsei la locul de muncă. Astfel, în cazul pedepsei rezultante suspendarea condiționată se poate dispune numai dacă pedeapsa închisorii nu depășește 2 ani (față de 3 ani în cazul infracțiunii unice), iar suspendarea sub supraveghere poate fi acordată dacă pedeapsa nu depășește 3 ani (față de 4 ani pentru infracțiunea unică), iar de executarea pedepsei la locul de muncă în caz de concurs de infracțiuni autorul poate beneficia dacă pedeapsa este de cel mult 3 ani (față de 5 ani pentru infracțiunea unică).

Atât din punct de vedere teoretic, cât și practic, există o deosebire cantitativă și calitativă între cele două ipoteze. Aceste deosebiri pot fi explicate sumar astfel: în cazul unității de infracțiune se are în vedere pericolul social al unei singure fapte penale, pe când în cazul pluralității de fapte penale se reține pericolul fiecăreia dintre ele; sub aspect subiectiv comiterea unei pluralități de infracțiuni, chiar aparente, indică o nesocotire repetată a legii penale din partea făptuitorului, a regulilor de conviețuire socială; impactul social al unor fapte penale multiple se traduce printr-o temere crescută în rândul colectivității în raport cu o infracțiune unică. Aceste considerații de ordin subiectiv și obiectiv justifică aplicarea unui tratament sancționator mai sever.⁵³

5.2. Reguli comune de aplicare a sporului de pedeapsă. Din cele arătate mai înainte rezultă că stabilirea și aplicarea sporului de pedeapsă, în cazul faptelor concurente și continuate, cunoaște aceleași reguli. Aplicarea unei pedepse faptelor continuate peste maximumul special trebuie să țină seama și de dispoziția alin. ultim al art. 34 C. pen., care stabilește ca limită maximă a agravării suma pedepselor stabilite de instanță pentru infracțiunile concurente, ceea ce face, în multe cazuri, imposibilă agravarea cu până la 5 ani peste maximumul pedepsei.⁵⁴ Dimpotrivă, într-o altă opinie se susține că infracțiunea continuată nu intră sub incidența acestei reguli privind suma pedepselor datorită prevederilor exprese ale art. 42 și 43 C. pen. E normal, dacă avem în vedere că instanța nu va stabili o pedeapsă pentru fiecare faptă continuată, apoi va alege una dintre ele, ci va stabili *o pedeapsă unică* în raport de gradul de pericol social care rezultă din aprecierea tuturor faptelor ce alcătuiesc infracțiunea continuată. În consecință, instanța nu are ce însuma, pentru a putea aplica dispozițiile art. 34 alin. 2 C. pen.⁵⁵

Deci, mecanismul de aplicare a sporului pentru infracțiunea continuată e diferit față de concursul de infracțiuni. La infracțiunea continuată pedeapsa nu se stabilește în doi timpi – fixându-se mai întâi o pedeapsă pentru fiecare faptă concurentă și apoi aplicarea sporului la pedeapsa rezultantă –, ci într-un singur timp, stabilindu-se de la început o pedeapsă unică, în care se include, eventual, și sporul, după următorul mecanism: instanța va determina pedeapsa de bază după regula expusă la alineatul precedent,

⁵² Conform art. 53¹ C. pen. pedepsele aplicabile persoanei juridice sunt principale și complementare. Pedeapsa principală este amenda între 2.500 și 2.000.000 lei (RON). Pedepsele complementare sunt: dizolvarea persoanei juridice; suspendarea activității sau a uneia dintre activitățile în legătură cu care s-a săvârșit infracțiunea; închiderea unor puncte de lucru; interzicerea de a participa la procedurile de achiziții publice; afișarea sau difuzarea hotărârii de condamnare.

⁵³ V. *DONGOROZ ș.a., op. cit.*, p. 227 și 232; C. *BULAI, op. cit.*, p. 477.

⁵⁴ C. *BULAI, op. cit.*, p. 477-478.

⁵⁵ M. *BASARAB, op. cit.*, p. 109; F. *STRETEANU, op. cit.*, p. 197.

apoi va aprecia dacă este necesar să o majoreze până la maximul ei special, iar dacă nici maximul special nu este îndestulător va aplica și un spor de pedeapsă.⁵⁶

5.3. Înlocuirea răspunderii penale. Săvârșirea unei infracțiuni are drept consecință angajarea răspunderii penale a infractorului și sancționarea lui. Angajarea răspunderii penale nu are caracter absolut, fiind posibile și situații de excepție: cauzele care înlătură răspunderea penală⁵⁷ sau înlocuirea răspunderii penale cu sancțiuni administrative⁵⁸, atunci când se apreciază că restabilirea ordinii de drept penal este mai eficientă prin stabilirea altei forme de constrângere juridică.⁵⁹

Regulile privind înlocuirea răspunderii penale sunt identice atât pentru concursul de infracțiuni, cât și pentru infracțiunea continuată. Se pune întrebarea dacă fiecare faptă va putea fi supusă înlocuirii răspunderii penale sau doar fenomenul infracțional ca întreg.

Înlocuirea răspunderii penale în cazul concursului de infracțiuni poate avea loc numai dacă sunt îndeplinite condițiile acestei operațiuni juridice *pentru fiecare infracțiune concurentă*. Nu poate fi concepută înlocuirea pedepsei doar pentru una din faptele concurente întrucât ar apărea ca nonsens ca același făptuitor să se poată îndrepta în parte, numai pentru unele infracțiuni, fără aplicarea unei pedepse, iar pentru altele să se îndrepte doar prin executarea unei astfel de sancțiuni.⁶⁰ Cu atât mai mult, *mutatis mutandis*, se poate aplica un asemenea argument infracțiunii continuate, care reprezintă o infracțiune unică săvârșită prin multiple acte de executare.

§6. Asemănări privind latura subiectivă și formele faptelor penale

6.1. Mobilul și scopul. Latura subiectivă a infracțiunii cuprinde mai multe elemente: vinovăție, mobil și scop. Dintre toate acestea doar mobilul și scopul prezintă asemănări între unitatea (naturală sau legală) și pluralitatea de fapte penale.

Mobilul este motivul infracțiunii, de aceea a fost numit și cauza internă a actului de conduită.⁶¹ La infracțiunea continuată mobilul este același pentru toate faptele componente, fiind dat de rezoluția infracțională unică. Schimbarea afectelor în continuitatea infracțională (gelozia, ura, lăcomia, răzbunarea etc.) nu schimbă caracterul unitar al pluralității infracționale, dacă rezoluția nu este autonomă pentru fiecare faptă componentă.⁶² Si infracțiunile concurente pot fi legate între ele prin unitatea de mobil, deși nu este o regulă obligatorie. Un astfel de exemplu îl reprezintă infracțiunile de aceeași natură, dar săvârșite în baza unor rezoluții diferite (concursul omogen), ori chiar a unor infracțiuni de natură diferită, dacă ele sunt săvârșite având la bază același mobil.⁶³

Prin scopul infracțiunii se înțelege rezultatul dorit de făptuitor în urma săvârșirii faptei penale. Dacă în cazul infracțiunii continuate autorul urmărește un rezultat global, căci în prezența unor scopuri diferite cu greu s-ar putea reține o rezoluție infracțională unică. În cazul concursului de infracțiuni scopul este, de regulă, plural, fiind dat de rezultatul fiecărei infracțiuni. Totuși, există posibilitatea unui scop unic, atât în situația unui concurs omogen, când rezultatele vizate sunt de aceeași natură, identice, cât și în cazul unui concurs eterogen.⁶⁴ De exemplu, autorul comite mai multe infracțiuni – răpirea unei persoane, furtul unui autoturism pentru a-și asigura retragerea și lipsirea de libertate a acelei persoane – în scopul unic de viol.

⁵⁶ T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 324; C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 254; V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 179; C. NICULEANU, *op. cit.*, p. 211.

⁵⁷ Pentru enumerarea acestora, a se vedea notele 36 și 37.

⁵⁸ Conform art. 91 C. pen. acestea sunt: muștrarea, muștrarea cu avertisment și amenda cu caracter administrativ.

⁵⁹ C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 324; C. NICULEANU, *op. cit.*, p. 343.

⁶⁰ C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 328; I. TĂNĂSESCU, G. TĂNĂSESCU, C. TĂNĂSESCU, *Drept penal general*, Editura All Beck, București, 2003, p. 773.

⁶¹ C. BULAI, *op. cit.*, p. 192.

⁶² I. TĂNĂSESCU, G. TĂNĂSESCU, C. TĂNĂSESCU, *op. cit.*, p. 470.

⁶³ V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, p. 235; M. BASARAB, *op. cit.*, p. 10.

⁶⁴ Ibidem.

6.2. Tentativa și faptele consumate. Infrațiunea are o structură complexă, care cuprinde acte preparatorii, tentativa, acte de executare, faptele consumate, urmările infrațiunii și epuizarea ei. Pentru lucrarea de față prezintă interes tentativa și faptele consumate. Forma consumată există atunci când se realizează în întregime conținutul infrațiunii (pentru infrațiunile formale sau de pericol) sau se produce rezultatul specific (pentru infrațiunile de rezultat). Tentativa presupune punerea în executare a hotărârii de a săvârși o infrațiune, executare care a fost întreruptă de o altă persoană sau care nu și-a produs rezultatul. Există tentativă și în cazul în care consumarea infrațiunii nu a fost posibilă datorită insuficienței sau defectuoșității mijloacelor folosite, ori datorită împrejurării că, în timpul când s-au săvârșit actele de executare, obiectul lipsea de la locul unde făptuitorul credea că se află.

Se poate stabili o paralelă între concursul de infrațiuni, infrațiunea unică și cea continuată în sensul că toate acestea pot fi săvârșite atât sub forma tentativei pedepsibile, cât și sub forma faptului consumat, astfel încât să angajeze răspunderea penală a făptuitorului.⁶⁵

Tentativa nu alterează unitatea de încadrare juridică a infrațiunii continuate. Dacă, însă, după comiterea tentativei făptuitorul continuă activitatea infracțională în realizarea aceleiași rezoluții, ajungând la consumarea infrațiunii, nu va răspunde pentru un concurs format din tentativă și fapta consumată, ci pentru o singură infrațiune – fapta consumată – în care se absorb activitățile anterioare. De asemenea, tentativa nu poate fi element al concursului de infrațiuni, dar nici al unității infracționale, dacă autorul se desistează sau împiedică producerea rezultatului înainte de a fi descoperită fapta sau de a fi împiedicată de o cauză independentă de voința făptuitorului (conform art. 22 C. pen.), afară de cazul în care faptele comise până la momentul desistării sau împiedicării producerii rezultatului constituie o infrațiune autonomă (art. 22 alin. 2 C. pen.).⁶⁶

§7. Asemănări procesuale

Problema aspectelor procesuale poate fi analizată din mai multe puncte de vedere, astfel:

a) Hotărârea instanței de judecată cu privire la infrațiunea unică, faptele concurente sau continuate se bucură de autoritate de lucru judecat sub trei aspecte: existența faptelor, caracterul penal sau nepenal al acestora și identitatea autorului lor. În cazul în care după pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive se descoperă și alte fapte care formează structura aceleiași infrațiunii continuate sau aceluiasi concurs de infrațiuni, instanțele au posibilitatea de a le judeca din nou în raport de întregul ansamblu infracțional, căci autoritatea de lucru judecat se referă doar la faptele existente și descoperite, fără a certifica inexistența altora.⁶⁷ De altfel, art. 355 C. proc. pen. dispune că instanța sesizată cu judecarea unor acte materiale nou descoperite va reuni cauza cu aceea în care s-a dat hotărâre definitivă, va pronunța o nouă hotărâre în raport cu toate actele materiale care intră în structura infrațiunii continuate sau concursului și va desființa hotărârea anterioară.⁶⁸ Prevederi similare se regăsesc și în art. 36 și 43 ale Codului penal. În caz de infrațiune continuată, deși din punct de vedere al calificării juridice avem o singură infrațiune, nu se poate spune că prin noua judecată s-ar încălca principiul procesual *non bis in idem*, deoarece prin această nouă judecată nu se urmărește pedepsirea faptei pentru a doua oară, ci stabilirea unei pedepse corespunzătoare întregului conținut al infrațiunii continuate săvârșite.⁶⁹

b) Sub aspectul competenței teritoriale a instanțelor de judecată, pentru toate categoriile de fapte este competentă instanța care a fost mai întâi sesizată. Aceasta poate fi instanța din orice loc în care s-a produs una din faptele penale sau unul din rezultate. De asemenea, dacă competența după natura faptelor sau calitatea persoanelor aparține unor instanțe de grad diferit, competența revine instanței superioare în grad, iar dacă una dintre instanțe este civilă și cealaltă militară, competența revine instanței militare, însă numai

⁶⁵ T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 223 și 310; V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, p. 234 și 254; M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 533 și 581; C. BULAI, *op. cit.*, p. 476 și 490.

⁶⁶ M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 581-582.

⁶⁷ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 356.

⁶⁸ I. NEAGU, *op. cit.*, volumul II (2007), p. 209 și urm.

⁶⁹ V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, p. 266; C. NICULEANU, *op. cit.*, p. 217.

pentru faptele săvârșite exclusiv de cadre militare. Dacă cel condamnat se află în stare de deținere, este competentă instanța în a cărei rază teritorială se află locul de deținere. Dacă cel condamnat se află în stare de executare prin muncă a pedepsei închisorii, competentă este instanța în a cărei rază teritorială se află locul de prestare a muncii.⁷⁰

c) Toate cele trei categorii de fapte supuse analizei în această lucrare sunt susceptibile de *schimbarea încadrării juridice*. Se are în vedere o asemenea situație pe parcursul urmăririi penale sau al judecării, și mai puțin după rămânerea definitivă a unei hotărâri judecătorești.⁷¹

d) E posibil ca, după pronunțarea unei hotărâri definitive de condamnare, făptuitorul să fie condamnat – fără ca instanța să aibă cunoștință despre primul proces – pentru alte acțiuni sau inacțiuni care fac parte dintr-un concurs de infracțiuni sau o infracțiune continuată anterioară. Dacă la punerea în executare sau în cursul executării se constată o astfel de situație trebuie să se procedeze la modificarea pedepsei pronunțate și să se stabilească o pedeapsă corespunzătoare, ținând seama de întregul fenomen infracțional. Deci, se vor putea produce *schimbări în executarea hotărârilor judecătorești* pentru toate cele trei categorii de fapte. Dincolo de această trăsătură comună regula prezintă diferențieri, căci pentru concurs pedepsele se contopesc conform art. 36 C. pen., pentru infracțiunea continuată conform art. 43 C. pen. și 449 C. proc. pen., iar pentru infracțiunea unică nu se realizează o contopire a pedepselor, fiind posibil, totuși, să se constate că acțiunea unică este, de fapt, element constitutiv al unei infracțiuni continuate sau al unui concurs de infracțiuni.⁷²

Secțiunea a II-a

Deosebiri între concursul de infracțiuni, infracțiunea unică și infracțiunea continuată

§1. Deosebiri privind subiecții infracțiunii

1.1. Participația penală. Așa cum s-a arătat deja legătura *in persona* dintre faptele concurente și cele continuate constituie un element de asemănare între ele. Dacă unitatea de subiect activ creează legături, participația poate genera diferențe. Prin participație penală sau pluralitate ocazională se înțelege acea situație în care la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală au contribuit mai multe persoane decât era necesar potrivit naturii acelei fapte. Participația presupune, așadar, o pluralitate de făptuitori.⁷³

În literatura de specialitate s-a arătat că atât faptele concurente, cât și cele continuate, pot fi săvârșite de către același subiect activ, indiferent de calitatea pe care acesta o are: autor, coautor, instigator sau complice.⁷⁴ Dar, în cazul infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni, dacă la fapta unică sau la una dintre faptele concurente a participat și o altă persoană, aceasta va răspunde numai pentru fapta efectiv săvârșită. Dacă, însă, ea a participat la un act repetat din structura unei infracțiuni continuate, cunoscând că actul este parte integrantă a unei astfel de infracțiuni, va răspunde pentru participație la infracțiunea continuată și nu doar pentru fapta efectiv săvârșită.⁷⁵

⁷⁰ V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, p. 249 și 267; C. NICULEANU, *op. cit.*, p. 218; I. NEAGU, *op. cit.*, volumul I, p. 291 și urm.

⁷¹ I. NEAGU, *op. cit.*, volumul II (2007), p. 204 și urm.

⁷² C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 254 și 273-275; V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 376.

⁷³ C. MITRACHE, *Drept penal. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2003, p. 298.

⁷⁴ T. VASILIU ș.a., *Codul penal al RSR comentat și adnotat. Partea generală*, Editura Științifică, București, 1972, p. 309; M. ZOLYNEAK, *Drept penal. Partea generală*, vol. II, Editura Fundației "Chemarea", Iași, 1992, p. 539-541; C. NICULEANU, *Curs de drept penal. Partea generală*, Editura Sitech, Craiova, 2003, p. 213; C. BULAI, *Manual de drept penal. Partea generală*, Editura All, București, 1997, p. 474-475; M. BASARAB, *Drept penal. Partea generală*, vol. II, Editura Lumina Lex, București, 2003, p. 93.

⁷⁵ F. STRETEANU, *Concursul de infracțiuni*, Editura Lumina Lex, București, 1999, p. 198.

În sens contrar s-a susţinut că disocierea rezultatului parţial (care face parte din ansamblul de rezultate) şi a acţiunii-inacţiunii (componentă a pluralităţii) este posibilă la infracţiunea continuată şi are sensul de a limita răspunderea participantului doar în legătură cu fapta săvârşită.⁷⁶

1.2. Unitatea sau pluralitatea subiecţilor pasivi. În doctrină nu există un punct de vedere unitar cu privire la unitatea sau pluralitatea subiecţilor pasivi în cazul infracţiunilor contra patrimoniului. Deoarece problema a fost analizată deja, pentru detalii a se vedea Secţiunea I, §2, punctul 2.2.

§2. Deosebiri privind latura obiectivă a infracţiunii

2.1. Unitatea şi pluralitatea de acte materiale. Aşa cum s-a sărătat deja, infracţiunea continuată şi concursul de infracţiuni se caracterizează printr-o pluralitate de fapte materiale.⁷⁷ Ori chiar noţiunea de *infracţiune unică* sugerează alcătuirea sa dintr-o singură acţiune sau inacţiune ca element material al laturii sale obiective. Rezultă, aşadar, deosebirea dintre faptele concurente şi cele continuate, pe de o parte, şi infracţiunea simplă, de cealaltă parte, atunci când luăm drept criteriu numărul actelor materiale care alcătuiesc latura obiectivă a infracţiunii.

Dar în doctrină şi practica judiciară, nu de puţine ori, s-a arătat că infracţiunea unică nu exclude posibilitatea unor acte materiale multiple. Pentru a exista *unitate naturală* de infracţiune va trebui să fie întrunite cumulativ următoarele condiţii:⁷⁸ a) rezoluţia infracţională unică, prin care făptuitorul urmăreşte realizarea conţinutului unei singure infracţiuni; b) o activitate fizică unică, chiar dacă se realizează prin mai multe acte materiale. Unitatea actelor materiale este dată de intervalul foarte scurt dintre ele şi de comiterea lor în acelaşi loc; c) o singură atingere adusă normei penale şi, deci, realizarea conţinutului unei singure infracţiuni. Dimpotrivă, pentru *infracţiunea continuată* trebuie să existe mai multe activităţi distincte în spaţiu şi timp. Astfel, s-a considerat că există tentativă la infracţiunea unică de furt, fapta de a introduce mâna de mai multe ori în buzunarul victimei, în aceeaşi unitate comercială, pentru a-i sustrage banii, fără a reuşi, însă, acest lucru. Va exista o infracţiune continuată de furt atunci când făptuitorul, nereuşind să sustragă banii în prima unitate comercială, urmăreşte victima într-o altă unitate comercială şi reuşeşte acolo să finalizeze furtul.⁷⁹

Un alt criteriu oferit de doctrină pentru a diferenţia unitatea naturală de infracţiune faţă de cea legală este *pluralitatea externă* şi *multiplimitatea internă* a infracţiunii.⁸⁰ În conţinutul oricărei infracţiuni intră elementul material, adică acţiunea sau inacţiunea, rezultatul ce decurge din această acţiune sau inacţiune, precum şi vinovăţia, toate acestea aflându-se într-o strânsă interdependenţă şi constituind unitatea infracţiunii săvârşite. Dacă infractorul realizează acest conţinut o singură dată va exista unitate infracţională, iar dacă el realizează conţinutul aceleiaşi infracţiuni, cu toate cele trei elemente ale sale, de două sau mai multe ori, ne găsim în faţă unei pluralităţi de infracţiuni. Uneori, conţinutul infracţiunii se caracterizează printr-o diversificare a elementelor sale, fără să fie afectată unitatea lui: o pluralitate de acţiuni, o pluralitate de rezultate sau forme de vinovăţie diferite. Multiplimitatea internă rezultă din divizarea *firească şi necesară* a acţiunii constitutive într-o succesiune de acte componente, iar elementele care imprimă caracterul de unitate sunt: integrarea într-un mod natural a actelor săvârşite într-o singură acţiune constitutivă şi realizarea unui rezultat integral unic. Astfel, s-a considerat că există o unitate naturală de infracţiune în cazul celui care intră într-o încăpere pentru a fura mai multe bunuri, iar pentru aceasta realizează acte succesive de luare a bunurilor⁸¹; în cazul în care s-au aplicat mai multe lovituri sau

⁷⁶ I. TĂNĂSESCU, G. TĂNĂSESCU, C. TĂNĂSESCU, *Drept penal general*, Editura All Beck, Bucureşti, 2003, p. 464.

⁷⁷ A se vedea *supra*, Secţiunea I, §3, punctul 3.1.

⁷⁸ I. MUREŞAN, I. PETCU, *În legătură cu delimitarea dintre unitatea infracţională naturală şi infracţiunea continuată*, Revista Română de Drept, nr. 10/1970, p. 115-117.

⁷⁹ I. PETCU, *op. cit.*, p. 116-117. În sensul că există infracţiune unică şi pentru fapta comisă în cealaltă unitate comercială, a se vedea I. MUREŞAN, *op. cit.*, p. 115-116; V. PAPADOPOLO, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 55.

⁸⁰ D. PAVEL, *Caractere specifice ale formelor de unitate infracţională*, Revista Română de Drept, nr. 10/1980, p. 21-23.

⁸¹ D. PAVEL, *op. cit.*, p. 22.

acte de violență cu aceeași ocazie; în cazul în care inculpatul a sustras mai mulți saci în care a ascuns mai multe pâini; în cazul în care inculpatul a încărcat lemne într-un sac pe care l-a aruncat peste gard, repetând operația de mai multe ori.⁸²

Cu alte cuvinte, dar în același sens, infracțiunea continuată este alcătuită dintr-o multitudine de acte materiale, fiecare dintre ele consumându-se, *în forma simplă* a infracțiunii al cărei conținut îl realizează, chiar la momentul săvârșirii lor. Faza executării se prelungește, însă, cu fiecare nouă repetare a acțiunilor de același fel, astfel încât activitatea infracțională, deși consumată în forma ei simplă de la prima acțiune, se epuizează abia când a avut loc ultima acțiune.⁸³ În cazul unității naturale de infracțiune, activitatea făptuitorului se divide într-o succesiune firească și naturală de acte materiale. Fiecare act, privit izolat, nu întrunește caracteristicile unei infracțiuni, ci doar toate actele împreună dau naștere unui singur rezultat, specific unei singure infracțiuni.⁸⁴

2.2. Conținutul infracțional omogen și eterogen. Una din condițiile concursului de infracțiuni este săvârșirea a două sau mai multe infracțiuni, fără să aibă relevanță natura faptelor componente. Dacă faptele sunt de aceeași natură vorbim de un concurs omogen (de exemplu, două sau mai multe fapte de furt, două sau mai multe fapte de înșelăciune etc.), iar dacă ele sunt de natură diferită se va reține un concurs eterogen (de exemplu, un concurs format din infracțiunile de ultraj, vătămare corporală și furt).

Nu același lucru se poate spune despre infracțiunea continuată. În acest sens, art. 41 alin. 2 C. pen. dispune că fiecare faptă trebuie să îndeplinească condițiile aceleiași infracțiuni. Prin urmare, fiecare acțiune componentă trebuie să aibă aceeași natură, deci să întrunească elementul obiectiv ce constituie conținutul aceleiași infracțiuni.⁸⁵

În doctrină s-a afirmat că textul legii se referă nu la acțiunea sau inacțiunea considerată în sensul ei strict, ca simplu element material al unei infracțiuni, ci în sensul ei larg, ca întregită cu celelalte elemente constitutive ale unei infracțiuni.⁸⁶ Astfel, în practica judiciară s-a decis că infracțiunea continuată nu este condiționată de omogenitatea faptelor componente, fiind doar necesar ca deosebirile de ordin material dintre acestea să nu afecteze unitatea de încadrare juridică a lor, iar deosebirile să fie compatibile cu existența unei hotărâri infracționale unice.⁸⁷

Infracțiunea continuată, sub aspectul materialității faptelor, se aseamănă cu concursul omogen de infracțiuni. Ceea ce le deosebește este rezoluția infracțională unică pentru faptele continuate, în opoziție cu săvârșirea faptelor concurente în baza unor hotărâri delictuoase distincte pentru fiecare dintre ele. Regula care se desprinde din cele menționate mai sus este aceea că un ansamblu de fapte penale constituie un concurs de infracțiuni, atrăgând regulile privitoare la acesta, numai în măsura în care legea nu a alcătuit din pluralitatea de fapte materiale comise, având semnificație juridică proprie, o unitate infracțională, pe cale de dispoziție specială.⁸⁸

2.3. Deosebiri privind angajarea răspunderii penale. De regulă angajarea răspunderii penale generează asemănări între faptele concurente și cele continuate deoarece, pe de o parte, cel puțin două fapte materiale trebuie să îndeplinească condițiile de angajare a răspunderii penale, indiferent de categoria din care fac parte, iar pe de altă parte, este posibil ca unele acțiuni-inacțiuni să primească o cauză de înlăturare a caracterului penal al faptei sau a răspunderii penale, pe când celelalte să poată angaja răspunderea penală în continuare.

⁸² D. PAVEL, *op. cit.*, p. 25, și autorii acolo citați.

⁸³ V. DONGOROZ ș.a., *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală*, vol. I, Editura Academiei Române, Editura All Beck, București, 2003, p. 257.

⁸⁴ C. TURIANU, *Dificultăți în legătură cu determinarea caracterului faptelor de sustragere repetată – unitate naturală de infracțiune și infracțiune continuată*, Dreptul, nr. 10/1992, p. 83-84.

⁸⁵ C. NICULEANU, *op. cit.*, p. 214.

⁸⁶ T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 310.

⁸⁷ Curtea de Apel Constanța, decizia penală nr. 11/1997, în C. BUTIUC, *Instituții de drept penal*, vol. II, Editura Lumina Lex, București, 2003, p. 184; V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, p. 254.

⁸⁸ M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 585-586.

Cu toate acestea, în doctrină s-a remarcat că angajarea răspunderii penale poate provoca și deosebiri între concursul de infracțiuni și infracțiunea continuată. Astfel, pentru una din infracțiunile concurente s-ar putea aplica art. 18¹ C. pen., pe când în situația infracțiunii continuate se au în vedere toate acțiunile comise pentru a se decide dacă este sau nu aplicabil acest text de lege.⁸⁹ Așadar gradul de pericol social al unei infracțiuni continuate nu se poate disocia pentru fiecare faptă componentă, situație normală dacă avem în vedere rezoluția infracțională unică și rezultatul global pe care făptuitorul și l-a reprezentat în mintea sa înainte de începerea activității infracționale, și pe care l-a urmărit prin comiterea tuturor actelor materiale.⁹⁰

2.4. Infracțiuni care nu pot fi săvârșite în mod continuat. Analiza acestor infracțiuni se dovedește a fi deosebit de utilă în contextul demersurilor privind delimitarea concursului real omogen față de infracțiunea continuată, căci existența unor infracțiuni care nu sunt susceptibile de a fi săvârșite în mod continuat indică, fără a mai fi necesară recurgerea la alte criterii, faptul că ne aflăm în prezența concursului de infracțiuni.⁹¹

a) Întrucât art. 41 alin. 2 C. pen., definind elementul subiectiv al infracțiunii continuate, se referă la unitatea de rezoluție ce stă la baza tuturor acțiunilor-inacțiunilor, se impune concluzia că fiecare dintre acestea trebuie comise cu intenție. Pe cale de consecință, dacă se comit mai multe fapte din culpă, la diferite intervale de timp, ele vor constitui infracțiuni distincte aflate în concurs.⁹²

În literatura de specialitate s-a susținut și opinia potrivit căreia este posibilă săvârșirea infracțiunii continuate din culpă. Autorul dă ca exemplu infracțiunea de neglijență în serviciu săvârșită de către un gestor, la aceeași unitate și într-o perioadă mai îndelungată de timp, prin acte repetate comise fără intenție. Făptuitorul, pentru fiecare act în parte, speră în mod ușuratic că actul nu își va produce efectele negative, sau nici măcar nu prevede rezultatul negativ, deși ar fi putut sau ar fi trebuit să îl prevadă.⁹³

Alți autori citează opinia exprimată anterior, fără să își menționeze poziția față de ea.⁹⁴

b) Infracțiunile al căror obiect material nu poate fi divizat, de exemplu, cele de omor. Infracțiunile de omor nu sunt susceptibile de a fi comise în mod continuat atunci când sunt îndreptate împotriva unor subiecți pasivi diferiți, întrucât sunt infracțiuni contra persoanei. În situația în care acțiunile vizează aceeași persoană, dacă victima decedează după prima încercare, repetarea acțiunii nu mai este posibilă. Dacă victima a supraviețuit iar făptuitorul, în baza aceleiași rezoluții, a repetat acțiunea, reușind în final să o ucidă, tentativa va fi absorbită în forma consumată și, deci, nu va exista infracțiune continuată. În ipoteza în care, după săvârșirea tentativei, infractorul abandonează rezoluția inițială, iar apoi își reia activitatea în baza unei noi hotărâri, se impune reținerea unui concurs de infracțiuni. Există, totuși, posibilitatea unei *tentative* la infracțiunea de omor săvârșită în formă continuată în cazul în care făptuitorul, în baza aceleiași rezoluții, încearcă de mai multe ori să suprimă viața victimei, fără a reuși acest lucru.⁹⁵

c) Posibilitatea comiterii în mod continuat a infracțiunilor de obicei este disputată în literatura de specialitate. Majoritatea autorilor consideră că, dată fiind natura acestor fapte, ele sunt incompatibile cu forma continuată. Există și opinia potrivit căreia infracțiunea de obicei poate fi săvârșită în mod continuat. Se arată că infracțiunea de obicei, odată realizată, se poate repeta în baza aceleiași rezoluții. Se mai argumentează și prin ideea că, din ansamblul actelor ce constituie infracțiunea de obicei, se pot contura

⁸⁹ F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 198.

⁹⁰ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 131; I. TĂNĂȘESCU, G. TĂNĂȘESCU, C. TĂNĂȘESCU, *op. cit.*, p. 461 și urm.

⁹¹ F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 220.

⁹² V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, p. 256-257; V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 168-172; C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 262; M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 215; C. BULAI, *op. cit.*, p. 476.

⁹³ I. C. VURDEA, *Infracțiunea din culpă, continuată*, Justiția Nouă, nr. 2/1961, p. 346-348; J. GRIGORAȘ, *Individualizarea pedepselor*, 1969, în F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 221.

⁹⁴ De exemplu, M. BASARAB, *op. cit.*, p. 96.

⁹⁵ F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 223.

grupe de acțiuni, care să aibă semnificația unui act material component al structurii infracțiunii continuate, grupe ce pot fi săvârșite la diferite intervale de timp și în baza aceleiași rezoluții.⁹⁶

2.5. Aspecte care privesc rezultatul infracțiunilor. Esențial pentru structura infracțiunii continuate este însumarea tuturor rezultatelor acțiunilor-inacțiunilor componente într-un rezultat global, unic și unitar, a cărui gravitate este mai mare decât a oricăruia dintre rezultatele componente. Gravitatea rezultatului global crește odată cu numărul faptelor componente, de aceea el apare ca un rezultat progresiv. Rezultatele componente nu pot fi despărțite unele de altele, rezultatul global fiind cel care interesează la infracțiunea continuată, căci raportul de cauzalitate se stabilește între ansamblul acțiunilor-inacțiunilor care o compun și suma rezultatelor materiale pe care acestea le-au produs.⁹⁷

Concursul de infracțiuni este format din acte singulare repetate, separate, distincte și independente, care determină mai multe rezultate infracționale, precum și conținuturile juridice ale mai multor infracțiuni. Afirmatia este valabilă și pentru concursul ideal, pentru care fapta unică nu este de natură să înlăture caracterul real al concursului, întrucât ea produce mai multe rezultate specifice unor infracțiuni distincte. În ceea ce privește concursul omogen, acesta presupune doar o asemănare a naturii faptelor, dar există pluralitatea de rezoluție infracțională.⁹⁸

Infracțiunea unică nu ridică probleme sub aspectul rezultatului. Aceasta va produce un singur rezultat, sau mai multe dacă avem o infracțiune cu modalități alternative, rezultat prevăzut în norma de incriminare. Discuții pot apărea, însă, în cazul unității naturale colective. Fiecare act în parte se înscrie într-un raport cauzal, în cadrul căruia produce, cu necesitate, un anumit rezultat. Din această cauză actele multiple apar ca dând naștere unor rezultate multiple. Dar specific acestor acte și rezultate este faptul că, fiecare în parte, nu reprezintă conținutul infracțiunii vizate, ci doar împreună, însumate se realizează atât elementul material al acelei infracțiuni, cât și rezultatul său specific prevăzut în norma de incriminare. Afirmatia rămâne valabilă indiferent dacă vorbim de o infracțiune cu modalitate unică de realizare sau cu conținuturi alternative.⁹⁹

2.6. Consumarea și tentativa infracțiunii unice. Infracțiunea simplă se consumă odată cu producerea rezultatului, și nu în momentul terminării acțiunii, pentru infracțiunile de rezultat, iar pentru cele de pericol sau formale la data terminării acțiunii specifice. Așadar, infracțiunea nu cunoaște și un moment al epuizării. Tentativa este posibilă, afară de infracțiunile de executare promptă (cum ar fi insulta) și cele din culpă, și privește, desigur, un singur conținut infracțional.

Două probleme apar în cazul unității naturale colective.¹⁰⁰ Prima ipoteză este cea în care fiecare dintre actele componente a produs și un rezultat parțial, la care urmau să se adăuneze toate celelalte fracțiuni de rezultat ce ar fi fost produse de celelalte acte componente, dar nerealizate din cauza întreruperii executării, fapt care a făcut ca rezultatul final, integral, să nu se producă. Ne vom găsi în fața unei tentative a infracțiunii integrale sau în fața unei infracțiuni consumate, realizată prin actele finalizate până la momentul întreruperii executării? Soluția este dată prin raportare la rezultatul infracțiunii tip pentru care se urmărește angajarea răspunderii penale. Dacă actele parțiale finalizate au generat rezultatul infracțiunii tip, doar că el se regăsește la scară mai redusă decât dacă ar fi fost însumat cu toate actele componente urmărite de făptuitor, atunci există doar o diferență cantitativă între rezultatul parțial și cel integral, iar nu una de încadrare juridică, prin urmare se va reține infracțiunea tip consumată. Alta este situația în care actele finalizate nu au produs încă nici un rezultat specific infracțiunii tip, caz în care se va reține tentativa la infracțiunea integrală. În acest sens s-a decis că nu există infracțiunea de furt consumat,

⁹⁶ M. HEMMERT, *Infracțiunea continuată, cu privire specială la infracțiunile în paguba avutului obștesc*, Justiția Nouă, nr. 8/1963, citat de M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 545; G. DIMITRIU, notă la decizia penală nr. 230/1960 a Tribunalului Cluj, Legalitatea Populară, nr. 2/1961, p. 82; V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 170-171; M. BASARAB, *op. cit.*, p. 98.

⁹⁷ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 131-132; I. TĂNĂSESCU, G. TĂNĂSESCU, C. TĂNĂSESCU, *op. cit.*, p. 461.

⁹⁸ T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 223 și 226; I. TĂNĂSESCU, G. TĂNĂSESCU, C. TĂNĂSESCU, *op. cit.*, p. 428-429.

⁹⁹ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 48-49.

¹⁰⁰ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 54-57.

ci numai tentativă la această infracțiune, în cazul în care inculpatul a fost surprins într-o tarla în timp ce rupea știuleți de porumb de pe coceni, pe care îi arunca pe jos cu intenția de a îi lua ulterior, fapt care nu a mai avut loc.¹⁰¹ Dacă, însă, infracțiunea are conținuturi alternative, iar făptuitorul a urmărit săvârșirea a două sau mai multe astfel de conținuturi dar a realizat numai unul dintre ele, el va răspunde pentru infracțiunea consumată, căci este suficientă realizarea unei modalități pentru consumarea acestui tip de infracțiune.

A doua ipoteză este cea în care, după o încercare nereușită de a comite o infracțiune – deci după săvârșirea unei tentative pedepsibile – făptuitorul reușește, în cele din urmă, să consume infracțiunea, ca efect al unor noi acte de executare. Tentativa urmează a fi considerată ca o unitate infracțională separată în concurs cu infracțiunea consumată, sau infracțiunea consumată va absorbi tentativa? Absorbția tentativei are loc atunci când, între săvârșirea ei și consumarea infracțiunii se evidențiază o continuitate, consumarea apărând ca ducerea mai departe, finalizarea aceleiași acțiuni, concepută și realizată ca o singură activitate, chiar dacă în cursul ei s-au ivit întreruperi temporale și modificări spațiale. În schimb, atunci când făptuitorul care a comis tentativa a abandonat acțiunea începută și, după un interval oarecare de timp, sub impulsul unei noi rezoluții infracționale, a reluat întreaga activitate de la început, ducând-o de astă dată până la sfârșit, până la consumarea infracțiunii, se va reține un concurs între o tentativă și o infracțiune consumată.

§3. Deosebiri privind latura subiectivă a infracțiunii

3.1. Unitatea și pluralitatea de rezoluție. A. Noțiunea de rezoluție infracțională. Prin rezoluție infracțională se înțelege elementul subiectiv al infracțiunii intenționate și care constă în hotărârea făptuitorului de a comite o infracțiune. Rezoluția presupune, pe de o parte, reprezentarea generală a acțiunii-inacțiunii ce urmează a se săvârși în toate trăsăturile sale relevante din punct de vedere penal, iar, pe de altă parte, voința de a comite acea acțiune sau inacțiune.¹⁰² Așadar, rezoluția este alcătuită din doi factori: *unul volitiv* – voința făptuitorului de a săvârși faptele materiale ale infracțiunii, și *altul intelectual* – reprezentarea generală a acțiunilor-inacțiunilor și prevederea rezultatului.¹⁰³

Rezoluția infracțională cuprinde trei faze.¹⁰⁴ a) *formularea scopului*, datorită unui stimul care generează o necesitate ce, sub aspect subiectiv, devine o dorință, și care în planul conștiinței devine mobil sau scop; b) odată apărut scopul, acesta este confruntat cu alte motive, potențiale sau active – *lupta motivelor*; c) în final, în funcție de forța motivelor ce se confruntă, rezultă *adoptarea hotărârii*; care, în cazul infracțiunii, este în sensul comiterii ei. În doctrină s-a exprimat și opinia potrivit căreia fiecare acțiune sau inacțiune se desfășoară în baza unui proces psihic complet – de reprezentare și efort volițional –, individual pentru fiecare faptă, chiar dacă aceste procese psihice se desfășoară pe fondul unui proces psihic mai amplu, anterior și general, care are loc inițial, la luarea hotărârii cu caracter general.¹⁰⁵

Dar indiferent de poziția pe care se află, toți autorii de specialitate sunt unanim de acord că ceea ce diferențiază concursul de infracțiuni față de infracțiunea continuată este rezoluția infracțională. Astfel, în cazul faptelor concurente, având o pluralitate de infracțiuni autonome, vom avea tot atâtea hotărâri infracționale, pe când, în cazul infracțiunii continuate, există o unitate de fapte penale și, deci, o unitate de rezoluție, așa cum, de altfel, prevede și art. 41 alin. 2 C. pen.¹⁰⁶

B. Teorii. În cazul concursului de infracțiuni nu există prea multe controverse privind hotărârea delictuală. Deoarece este format din mai multe infracțiuni independente, concursul presupune o rezoluție

¹⁰¹ Tribunalul Suprem, Secția penală, decizia nr. 5425/1970 în *V. PAPADOPOL, D. PAVEL*, op. cit., p. 55.

¹⁰² *V. PAPADOPOL, D. PAVEL*, op. cit., p. 140; *M. ZOLYNEAK*, op. cit., p. 536.

¹⁰³ *T. VASILIU ș.a.*, op. cit., p. 307; *M. ZOLYNEAK*, op. cit., p. 534; *V. PAPADOPOL, D. PAVEL*, op. cit., p. 141.

¹⁰⁴ *V. PAPADOPOL, D. PAVEL*, op. cit., p. 142.

¹⁰⁵ *V. PĂTULEA*, *Diferențierea infracțiunii continuate față de concursul de infracțiuni*, Revista Română de Drept, nr. 3/1986, p. 51; *F. STRETEANU*, op. cit., p. 226-227.

¹⁰⁶ *V. DONGOROZ ș.a.*, op. cit., p. 255; *T. VASILIU ș.a.*, op. cit., p. 307; *M. ZOLYNEAK*, op. cit., p. 526; *C. BULAI*, op. cit., p. 490; *F. STRETEANU*, op. cit., p. 200; *C. NICULEANU*, op. cit., p. 214; *A. BOROI*, *Drept penal. Partea generală*, Editura All Beck, București, 200, p. 155; *I. TĂNĂSESCU, G. TĂNĂSESCU, C. TĂNĂSESCU*, op. cit., p. 427.

delictuală multiplă, câte una pentru fiecare infracțiune concurentă. Hotărârea delictuală multiplă menține atât identitatea, cât și diferența dintre infracțiuni, făcând imposibil ca acțiunile sau inacțiunile contradictorii să aparțină aceleiași infracțiuni.¹⁰⁷

Pentru infracțiunea continuată problema este mult mai controversată. Deși este unanim acceptată condiția rezoluției unice, ea a primit nuanțări în funcție de două teorii, una restrictivă și alta extensivă.¹⁰⁸

După *interpretarea restrictivă* a prevederilor legale, infracțiunea continuată este considerată o excepție de la dreptul comun și, în consecință, este de strictă interpretare, urmând să se aplice numai atunci când făptuitorul a conceput și a urmărit săvârșirea unei singure infracțiuni, cu un rezultat unic, și care numai datorită imposibilității, de orice natură, se realizează eşalonat. Elementul psihic care unește elementele componente ale acestei infracțiuni constă în unitatea planului criminal care stă la baza acțiunilor-inacțiunilor. Planul ar fi reprezentat printr-un proiect de acțiuni concret, bine determinat, care ar rezulta din coordonarea unei serii de idei substanțiale și presupune atât alegerea mijloacelor de înfăptuire, cât și prevederea condițiilor în care se va desfășura activitatea infracțională, a condițiilor de săvârșire și a rezultatelor ce se vor produce.

Potrivit *teoriei extensive*, majoritară, este suficient ca făptuitorul să aibă reprezentarea anticipată doar a unei activități infracționale complexe, compusă dintr-o pluralitate de acțiuni sau inacțiuni similare și cu valoare infracțională proprie, iar nu în mod necesar a unei singure infracțiuni comise eşalonat. În acest sens, s-a susținut că în realitatea concretă o pluralitate de acțiuni sau inacțiuni similare, chiar atunci când nu sunt concepute și voite ca părți sau etape de realizare ale unei singure infracțiuni, poate, în mod obiectiv, să alcătuiască o activitate infracțională complexă, generatoare a unui rezultat global (care să reprezinte suma rezultatelor produse prin fiecare acțiune-inacțiune individuală), după cum și, pe plan subiectiv, poate constitui obiectul unei reprezentări unice, ceea ce-i conferă atributele unei entități autonome, cu un pericol social propriu, diferit de cel al părților care o compun.

C. Condițiile rezoluției la infracțiunea continuată. Pentru a fi în prezența unei unități de rezoluție aceasta trebuie să îndeplinească două condiții:

a) Rezoluția trebuie să fie determinată. În ceea ce privește gradul de determinare există mai multe puncte de vedere, în funcție de cele două teorii arătate mai înainte.

Astfel, potrivit *teoriei extensive*, hotărârea unică trebuie să fie determinată în linii generale, cu prevederea în linii generale a acțiunilor succesive, a condițiilor concrete de săvârșire a acestora, a mijloacelor folosite etc., fără a înțelege prin aceasta un plan alcătuit în amănunt, cu precizarea și respectarea riguroasă a detaliilor de executare. Unitatea rezoluției infracționale presupune reprezentarea dintru început a activității materiale corespunzătoare laturii obiective a infracțiunii, ceea ce înseamnă că, în momentul luării hotărârii de a comite delictul, autorul trebuie să fi avut imaginea concretă a faptului pe care îl va comite prin acțiuni repetate.¹⁰⁹ Într-o altă opinie, expusă deja (teoria restrictivă), se consideră că rezoluția infracțională trebuie să reprezinte un plan exact al comiterii infracțiunii continuate și nu doar o reprezentare generală a faptelor ce urmează a fi săvârșite.¹¹⁰

b) Rezoluția trebuie să fie anterioară începerii activității infracționale și să persiste pe tot parcursul desfășurării ei.¹¹¹ Continuitatea rezoluției este socotită întreruptă în cazurile în care, după săvârșirea unei părți din acțiunile componente, intervine vreo cauză de natură a-l determina pe făptuitor să ia o nouă rezoluție pentru restul acțiunilor, caz în care se va reține un concurs de infracțiuni. Dacă, însă, pe parcursul desfășurării activității infracționale intervine doar o schimbare a condițiilor obiective, schimbare ce impune luarea unor măsuri suplimentare, nereprezentate inițial, necesare pentru a face posibilă continuarea activității ilicite, nu se poate spune că intervine o nouă rezoluție.¹¹²

¹⁰⁷ I. TĂNĂSESCU, G. TĂNĂSESCU, C. TĂNĂSESCU, *op. cit.*, p. 428.

¹⁰⁸ V. PĂTULEA, *op. cit.*, p. 40 și urm. (și autorii acolo citați).

¹⁰⁹ V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, p. 255; T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 308; M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 535-536; C. BULAI, *op. cit.*, p. 475.

¹¹⁰ V. PĂTULEA, *op. cit.*, p. 40 și urm. (și autorii acolo citați); F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 226-227.

¹¹¹ T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 308; M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 534; F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 227.

¹¹² M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 536.

Unitatea de rezoluție impune și o *unitate a scopului urmărit*, atunci când acesta este un *element al conținutului legal* al infracțiunii. Deci, în ipoteza în care textul de incriminare prevede mai multe scopuri speciale, comiterea mai multor acțiuni în vederea atingerii lor dă naștere, în mod necesar, unui concurs de infracțiuni numai atunci când aceste scopuri sunt incompatibile. În caz contrar vom fi în prezența concursului de infracțiuni sau a infracțiunii continuate în funcție de unitatea sau pluralitatea rezoluției infracționale.¹¹³

3.2. Formele de vinovăție incidente. În cazul concursului de infracțiuni actele de executare pot fi comise cu orice formă de vinovăție, toate cu intenție, toate din culpă, unele cu intenție și altele din culpă, unele ori toate cu praeterintenție. Chiar și în cazul concursului ideal, sub aspect subiectiv, deși avem o singură rezoluție, o hotărâre unică, găsim, totuși, în ea comprimate elementele subiective ale mai multor infracțiuni, și anume o intenție directă față de victima vizată sau de rezultatul urmărit, precum și o intenție indirectă sau culpa față de cealaltă victimă sau de rezultatul care, inițial, nu a fost urmărit.¹¹⁴

Ceea ce caracterizează infracțiunea continuată este realizarea ei eșalonat în baza aceleiași rezoluții, caracterizată prin anumite trăsături proprii numai intenției ca formă de vinovăție.¹¹⁵ Se poate avea în vedere faptul că rezoluția presupune reprezentarea actelor materiale pe care urmează să le comită făptuitorul, ori planificarea nu este compatibilă cu o împlinire produsă din culpă. De asemenea, rezoluția trebuie să existe pe toată durata comiterii infracțiunii, ori culpa nu poate dura în timp întrucât ar deveni intenție: făptuitorul nu ar putea să nu accepte rezultatul după momentul la care el s-a produs deja, ori să nu-l prevadă din moment ce el există. În sfârșit, rezoluția presupune urmărirea unui anumit rezultat delictuos, trăsătură incompatibilă cu forma culpei, care presupune neacceptarea rezultatului infracțional sau chiar neprevăderea lui.¹¹⁶ Totuși, în doctrină s-a susținut și posibilitatea comiterii unor infracțiuni continuate din culpă.¹¹⁷

Pentru infracțiunea simplă regula o reprezintă unitatea formei de vinovăție. Dispute pot apărea în cazul praeterintenției și al unității naturale colective. Praeterintenția, ca formă de vinovăție, este incompatibilă cu infracțiunea unică, ea determinând, întotdeauna, o infracțiune complexă, ce va cuprinde fapta dorită de autor, realizată cu intenție, și un rezultat mai grav, produs din culpa făptuitorului în realizarea acțiunii urmărite de el. De asemenea, actele unității naturale colective vor putea fi săvârșite numai cu aceeași formă de vinovăție, chiar și atunci când infracțiunea prezintă conținuturi alternative.¹¹⁸

§4. Deosebiri privind încadrarea juridică

Din punct de vedere al obiectului juridic se poate stabili următoarea regulă: faptele concurente pot întruni elementele constitutive ale mai multor infracțiuni de natură diferită, deci pot leza obiecte juridice diferite, în timp ce, pentru infracțiunea continuată, fiecare acțiune-inacțiune trebuie să întrunească individual conținutul aceleiași infracțiuni, să ducă, deci, la o unitate de încadrare juridică (numai fapte de furt, numai fapte de delapidare, numai fapte de înșelăciune etc.). Această cerință presupune vătămarea prin acțiunile comune a unui singur obiect juridic.¹¹⁹ Chiar dacă acțiunile materiale sunt identice, au aceeași alcătuire, dacă prin ele s-au vătămat obiecte juridice diferite nu se poate realiza o unitate infracțională, ci se va realiza un concurs de infracțiuni. Așadar, prin schimbarea obiectului juridic se schimbă tipul de infracțiune și conținutul acelei fapte.¹²⁰ Se face, deci, diferența între acțiunile-inacțiunile

¹¹³ F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 228 și urm.; M. BASARAB, *op. cit.*, p. 10.

¹¹⁴ V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, p. 238-239; T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 226-227.

¹¹⁵ M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 546; C. NICULEANU, *op. cit.*, p. 214.

¹¹⁶ M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 546 și urm.

¹¹⁷ A se vedea Secțiunea a II-a, §2, punctul 2.4., litera a).

¹¹⁸ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 49-50.

¹¹⁹ C. BULAI, *op. cit.*, p. 474; M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 528; V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, p. 254.

¹²⁰ M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 528.

infracțiunii, ca element material ce redă modul de comitere a delictului, și obiectul juridic al infracțiunii, adică valorile sociale ocrotite de norma penală.

Am precizat la început că unitatea și pluralitatea obiectului juridic reprezintă regula, deoarece în această materie există și excepția – concursul real omogen. Trebuie menționat că, în cazul concursului ideal, deși există o singură faptă materială, el se caracterizează tocmai prin aceea că o singură acțiune-inațiune aduce atingere mai multor obiecte juridice ocrotite de norma penală datorită modului defectuos de comitere a faptei unice, mod care produce mai multe rezultate specifice mai multor infracțiuni diferite. Or, în cazul concursului omogen, există mai multe fapte de aceeași natură, care lezează același obiect juridic, dar ceea ce-l diferențiază de infracțiunea continuată este pluralitatea rezoluțiilor infracționale în baza cărora au fost săvârșite faptele concurente.

Între concursul real omogen și infracțiunea continuată există și alte interferențe. Astfel, reținerea unei infracțiuni continuate poate determina schimbarea încadrării juridice a faptei într-o formă agravată. Spre exemplu, oricare ar fi numărul infracțiunilor de furt simplu reținute în concurs, pedeapsa rezultantă nu va putea depăși 17 ani (12 ani, maximul special al infracțiunii de furt simplu, plus 5 ani, sporul de pedeapsă aplicabil concursului). În schimb, dacă se reține o infracțiune continuată de furt simplu, iar prejudiciul total depășește 200.000 lei (RON), fapta va constitui un furt care a produs consecințe deosebit de grave, maximul special al pedepsei fiind, în acest caz, de 20 ani, la care se poate adăuga și sporul de până la 5 ani (art. 208 raportat la art. 209 alin. 4 și art. 146 cu aplicarea art. 41 alin. 2 și art. 42 C. pen.).¹²¹

Infracțiunea unică nu este afectată de pluralitatea obiectelor juridice. Faptul că norma penală ocrotește un obiect juridic principal și un altul secundar nu este de natură să afecteze unitatea infracțiunii, chiar dacă ea a fost săvârșită prin acte eterogene caracterizând mai multe modalități alternative, dacă prin modul de săvârșire – cu aceeași ocazie, în strânsă legătură și cu intervale foarte scurte de timp între ele – actele se unesc între ele, realizând o acțiune constitutivă unică.¹²²

În schimb, caracterul distinct al unor relații sociale de același fel ocrotite prin incriminare, poate să determine o pluralitate de infracțiuni în cazul în care obiectului juridic general și abstract al infracțiunii îi corespunde o ocrotire distinctă și autonomă a unor relații sociale de același fel, dar deosebite între ele prin nucleul concret în jurul căruia se organizează. De exemplu, în materia infracțiunilor contra persoanei, fiecare individ uman reprezintă o entitate distinctă, în jurul căreia se polarizează relațiile sociale de același fel ocrotite de lege, dar formând grupuri distincte, care beneficiază separat de protecția legii penale. De aceea, dacă o singură acțiune se îndreaptă asupra mai multor persoane, ne vom găsi în fața atâtor infracțiuni câte persoane sunt vătămate. La fel, incriminarea mărturiei mincinoase ocrotește valoarea socială a adevărului ca o condiție esențială pentru realizarea justiției. Dar aceste relații sociale se organizează în mod distinct și individualizat în fiecare cauză venită în fața unui organ judiciar, fiecare cauză având adevărul ei. De aceea, afirmațiile mincinoase făcute de martor în fiecare cauză se autonomizează, se constituie ca o infracțiune de sine stătătoare, chiar atunci când ele sunt făcute *în două cauze distincte*, puse pe rol în aceeași zi, în fața aceleiași instanțe și la intervale scurte de timp. Ca atare, într-o asemenea ipoteză, infracțiunea de mărturie mincinoasă va apărea ca săvârșită de două ori, caracterizând un concurs real de infracțiuni.¹²³

§5. Deosebiri privind tratamentul sancționator

5.1. Sporul de pedeapsă generează atât asemănări, cât și deosebiri, între faptele concurente și cele continuate. Deosebirile sunt date, pe de o parte, de faptul că, în cazul infracțiunii continuate, nu se aplică alineatul final al art. 34 C. pen., potrivit căruia pedeapsa rezultantă nu poate depăși suma pedepselor individuale stabilite pentru fiecare faptă concurentă, iar, pe de altă parte, de aplicarea sporului într-un singur timp pentru infracțiunea continuată, față de aplicarea lui în doi timpi pentru concursul de infracțiuni. Dar aceste reguli au fost expuse deja mai înainte (Secțiunea I, §5, punctul 5.2.).

¹²¹ F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 199.

¹²² V. PAPADOPOLO, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 51.

¹²³ V. PAPADOPOLO, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 51-52.

Pedeapsa infracțiunii simple nu ridică nici o problemă deosebită: se aplică pedeapsa prevăzută pentru fiecare infracțiune în partea specială a Codului penal sau în alte norme speciale cu caracter penal. În cazul unității naturale colective situația este aceeași. Multiplicitatea actelor care alcătuiesc acțiunea constitutivă nu au independență infracțională, deci nu pot primi o pedeapsă individuală și nici un spor de pedeapsă, ci vor primi o pedeapsă unică în raport de acțiunea sau inacțiunea unică. Această multiplicitate va putea fi avută în vedere, după caz, în conexiune cu celelalte împrejurări concrete, în operația de individualizare judiciară a pedepsei.¹²⁴

5.2. Aplicarea actelor de clemență. Actele de clemență sunt grațierea și amnistia¹²⁵.

Unitatea legală de infracțiune, fiind alcătuită din mai multe fapte materiale, lasă impresia unei pluralități infracționale. În realitate, toate faptele se integrează într-un singur conținut delictuos, ce se epuizează la momentul în care se comite ultima faptă continuată. În raport de acest moment se vor aplica actele de clemență, iar nu în funcție de fiecare acțiune sau inacțiune ce alcătuiește structura infracțiunii continuate. Din aceste motive, dacă parte din acțiunile ce se integrează în conținutul său se comit după apariția actelor de clemență, întreaga activitate fiind considerată săvârșită la data comiterii ultimei acțiuni-inacțiuni, fapta nu va putea beneficia de amnistia sau grațierea acordată de stat. Dacă, dimpotrivă, se va constata că acțiunile reprezintă infracțiuni independente – cazul concursului de infracțiuni –, cele săvârșite înaintea apariției amnistiei sau grațierii vor beneficia de clemență, iar cele de după actul de clemență nu vor beneficia de efectele lui.¹²⁶ Firește că, dacă după aplicarea actului de clemență rămâne o singură faptă pedepsibilă, nu se mai poate reține un concurs de infracțiuni.

În altă ordine de idei, atunci când aplicarea actului de clemență depinde de valoarea prejudiciului produs prin săvârșirea infracțiunii, se va avea în vedere prejudiciul cauzat de fiecare faptă concurentă, privită în mod autonom, iar pentru infracțiunea continuată se va lua în considerare prejudiciul global produs prin însumarea faptelor continuate și a prejudiciilor individuale cauzate de acestea.¹²⁷

Pentru infracțiunea simplă regulile sunt cele ale concursului de infracțiuni. Fapta fiind unică, singulară, dacă a fost săvârșită înaintea apariției actului de clemență va beneficia de efectele sale, iar dacă s-a realizat după acest moment nu va mai profita de un asemenea beneficiu. Situația este identică și pentru unitatea naturală colectivă, întrucât actele componente nu au individualitate infracțională, ci se integrează în chip natural într-un singur conținut delictuos, generând un rezultat unic, în raport de care se va și stabili incidența amnistiei sau grațierii.

5.3. Individualizarea executării pedepsei.

Pedeapsa închisorii individualizată de instanța de judecată, ca mod de executare, se poate realiza prin: suspendare condiționată, suspendare sub supraveghere, executare la locul de muncă, executare în regim de detenție și executare într-o închisoare militară. Pentru lucrarea de față prezintă interes doar primele trei forme de executare a pedepsei¹²⁸.

¹²⁴ V. PAPANOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 57.

¹²⁵ Grațierea și amnistia sunt reglementate în Titlul VII, Capitolul I, art. 119-120 C. pen. Primul act înlătură doar executarea pedepsei sau comută pedeapsa mai grea în alta mai ușoară, dar nu înlătură condamnarea și consecințele condamnării, de aceea pedeapsa grațiată produce aceleași efecte ca și pedeapsa executată (este antecedent penal; generează interdicții, incapacități, decăderi; poate fi primul termen al recidivei). Al doilea act de clemență are ca efect, nu doar înlăturarea executării pedepsei, ci și a răspunderii penale. Prin urmare, făptuitorul nu mai poate fi urmărit penal, judecat sau obligat la executarea pedepsei, iar pedeapsa stabilită de instanță înainte ca fapta să fie amnistiată nu produce efectele unei pedepse executate, ci se consideră că ea nici nu a existat. Actele de clemență nu au efect asupra măsurilor de siguranță și măsurilor educative. Amnistia nu afectează drepturile persoanei vătămate, iar grațierea nu produce efecte asupra pedepselor complementare, afară de cazul când se dispune altfel prin actul de grațiere. Amnistia este doar colectivă și poate fi dispusă numai de Parlament. Grațierea este colectivă, atunci când este dispusă de Parlament, sau individuală, când măsura este luată de Președintele României (C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 344 și urm. și 424 și urm.).

¹²⁶ M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 516; F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 198; V. PAPANOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 357.

¹²⁷ F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 198.

¹²⁸ Suspendarea condiționată a executării pedepsei constă în suspendarea executării pedepsei stabilite de instanță pentru infracțiunea săvârșită pe o anumită perioadă, durată ce va constitui termenul de încercare a condamnatului. El are obligația ca în această perioadă să nu comită o nouă faptă penală, precum și să respecte celelalte obligații impuse de instanță. Dacă a expirat

Un prim aspect al problemei îl reprezintă posibilitatea stabilirii acestor forme de executare a pedepsei pentru fiecare dintre faptele care alcătuiesc o infracţiune continuată sau un concurs de infracţiuni. Din exprimarea textuală a Codului penal rezultă că ceea ce se suspendă sau se execută la locul de muncă este pedeapsa stabilită de instanţă care urmează să fie executată, or, pentru concursul de infracţiuni, pedeapsa executabilă este cea rezultantă, iar nu pedepsele fiecărei fapte penale ce îl alcătuiesc. Rezultă, aşadar, că nu se poate acorda suspendarea pedepsei sau executarea acesteia la locul de muncă decât pentru pedeapsa rezultantă. De altfel, suspendarea executării pedepsei sau executarea ei la locul de muncă doar a uneia dintre pedepsele concurente ar face ca aceste instituţii să fie lipsite de eficienţă practică, realizarea finalităţii prevăzute de lege fiind anihilată prin executarea sau executarea în regim de detenţie a celeilalte pedepse.¹²⁹

Pe de altă parte, o condiţie a acordării acestor măsuri este aceea ca instanţa să aprecieze că scopul pedepsei poate fi atins chiar fără executarea acesteia, ori prin executarea ei la locul de muncă (art. 81 alin. 1 lit. c; art. 86¹ alin. 1 lit. c şi art. 86⁷ alin. 1). Deci, instanţa trebuie să aprecieze că infractorul va avea pe viitor o conduită bună, chiar dacă nu va suporta un regim privativ de libertate.¹³⁰ Dar conduita făptuitorului este unică, de aceea nu s-ar putea ajunge la concluzia că, pentru o anumită infracţiune, inculpatul se poate reeduca fără a suporta un regim privativ de libertate, iar pentru o alta reeducarea nu este posibilă decât prin executarea pedepsei în regim de detenţie.¹³¹ De altfel, o părere similară a fost susţinută în doctrină cu privire la înlocuirea răspunderii penale.¹³²

Dacă aceste afirmaţii sunt valabile pentru faptele concurente, cu atât mai mult ele sunt valabile pentru infracţiunea continuată, ale cărei acţiuni-inacţiuni componente nu capătă individualitate juridică. În consecinţă, problema analizată până acum constituie un element de asemănare între cele două entităţi de drept penal, iar nu unul care le deosebeşte.

Totuşi, individualizarea executării pedepsei cunoaşte şi un aspect de diferenţiere între faptele concurente, continuate şi cele unice.. Este vorba despre condiţiile de acordare a suspendării condiţionate a executării pedepsei, a suspendării sub supraveghere a executării pedepsei şi a executării pedepsei la locul de muncă. Aceste condiţii sunt mai restrictive în cazul concursului de infracţiuni faţă de infracţiunea continuată sau cea simplă. Astfel, în vreme ce, în cazul unei infracţiuni unice, cele trei măsuri menţionate anterior pot fi dispuse dacă pedeapsa aplicată este închisoarea de cel mult 3, 4 şi respectiv 5 ani, pentru concursul de infracţiuni pedeapsa aplicată trebuie să îndeplinească limite maxime mai reduse, respectiv 2 şi 3 ani (art. 81 alin 1 lit. a şi alin. 2; art. 86¹ alin. 1 lit. a şi alin. 2; art. 86⁷ alin. 1 lit. a şi alin. 2 C. pen.).¹³³ Limitele maxime vizează pedeapsa rezultantă, globală, cu tot cu sporul de pedeapsă (de până la 5 ani), atunci când instanţa a aplicat un astfel de spor.¹³⁴

termenul de încercare şi condamnatul a avut un comportament adecvat, se consideră că el a executat pedeapsa aplicată şi este reabilitat de drept (art. 81-86 C. pen.). *Suspendarea executării pedepsei sub supraveghere* este acea măsură care constă în faptul că pedeapsa nu se execută efectiv ci, pe perioada termenului de încercare fixat de instanţă, cel condamnat trebuie să se supună unor măsuri de supraveghere. Dacă în perioada termenului de încercare infractorul nu comite o nouă faptă penală şi respectă măsurile de supraveghere ce i-au fost impuse, la expirarea termenului de încercare pedeapsa se consideră executată, iar condamnatul este reabilitat de drept (art. 86¹-86⁶ C. pen.). *Executarea pedepsei la locul de muncă* constă în obligarea condamnatului la prestarea unei activităţi productive, fără privare de libertate, cu respectarea unui regim special, care asigură atât latura reeducativă, cât şi cea coercitivă a pedepsei. Şi în acest caz, dacă cel condamnat îşi îndeplineşte sarcinile de muncă, dovedeşte o bună conduită şi nu comite o nouă infracţiune, la expirarea duratei pedepsei închisorii aceasta se consideră executată, dar nu va mai interveni reabilitarea de drept (art. 86⁷-86¹¹ C. pen.). În toate aceste situaţii, dacă persoana condamnată nu îşi respectă obligaţiile impuse de lege şi de organele judiciare, şi comite o nouă infracţiune pe perioada unei astfel de măsuri, ea se revocă, iar condamnatul va fi pus în situaţia anterioară măsurii.

¹²⁹ T. VASILIU ş.a., *op. cit.*, p. 475.

¹³⁰ T. VASILIU ş.a., *op. cit.*, p. 473; C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 392-394, 400, 407-408.

¹³¹ T. VASILIU ş.a., *op. cit.*, p. 474-475.

¹³² C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 328; I. TĂNĂŞESCU, G. TĂNĂŞESCU, C. TĂNĂŞESCU, *op. cit.*, p. 773.

¹³³ F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 199.

¹³⁴ C. NICULEANU, *op. cit.*, p. 369.

§6. Deosebiri procesuale

a) În ipoteza concursului de infracțiuni ar putea opera retragerea plângerii prealabile sau împăcarea părților cu privire la unele infracțiuni, iar pentru altele nu, deoarece faptele concurente sunt independente între ele, ceea ce nu este posibil atunci când vine vorba de o infracțiune continuată.¹³⁵

b) Termenul de introducere a plângerii prealabile¹³⁶ este două luni, calculat din ziua în care persoana vătămată a știut cine este făptuitorul. Termenul începe să curgă de la data comiterii fiecărei infracțiuni, pentru faptele concurente. Rezultă, așadar, că există atâtea termene câte infracțiuni alcătuiesc concursul. Pentru infracțiunea continuată termenul începe să curgă de la momentul epuizării ei. Prin urmare, în cazul acestei infracțiuni, unitatea infracțională nu permite să se considere că ar începe să curgă tot atâtea termene câte acțiuni-inacțiuni intră în compunerea ei și că, dacă s-a făcut o singură plângere prealabilă după încheierea activității infracționale, toate faptele față de care această plângere ar fi tardivă nu s-ar mai îngloba în conținutul infracțiunii.

Totuși, dacă persoana vătămată a introdus plângerea mai înainte ca infracțiunea să se fi epuizat, este posibilă tragerea la răspundere penală a făptuitorului pentru întreaga activitate infracțională desfășurată până la momentul pronunțării hotărârii de către prima instanță. Pentru aceasta este necesar, însă, să se procedeze la extinderea acțiunii penale potrivit art. 355 C. proc. pen. De asemenea, și în cazul concursului de infracțiuni se poate introduce plângere prealabilă înainte de realizarea lui, dar se va urmări și judeca doar o infracțiune simplă.

c) În literatura juridică s-a pus problema dacă pentru infracțiunea continuată poate începe urmărirea penală și judecata mai înainte de încetarea activității infracționale. În principiu, atâta timp cât în activitatea unei persoane se găsesc elementele constitutive ale unei fapte penale pedepsibile, acea persoană poate fi urmărită penal, judecată și pedepsită, căci singura cerință pentru aplicarea unei pedepse penale este ca fapta să prezinte conținutul unei infracțiuni. Și în cazul infracțiunii continuate aceste etape procesuale se pot declanșa încă după comiterea primei fapte, caz în care, însă, nu se va urmări o infracțiune continuată, ci una simplă. Pentru a se putea reține o infracțiune continuată trebuie ca actele procedurale mai sus amintite să fie începute după al doilea fapt care îndeplinește condițiile unei astfel de infracțiuni.¹³⁷ Pentru concurs actele procedurale pot fi începute în orice moment, întrucât faptele concurente sunt autonome. Dacă actele vor fi incidente doar unei infracțiuni, nu se va putea reține un concurs, la fel ca în situația precedentă.

d) În practică este posibil ca, după pronunțarea unei hotărâri definitive de condamnare, făptuitorul să fie din nou condamnat, fără ca instanța să știe despre primul proces, pentru alte acțiuni-inacțiuni componente ale unui concurs de infracțiuni sau ale unei infracțiuni continuate. Atunci când se constată o asemenea situație trebuie să se procedeze la modificarea pedepsei pronunțate și să se stabilească o pedeapsă corespunzătoare întregului fenomen infracțional (art. 449 C. proc. pen.). Pentru concurs se va realiza o contopire a pedepselor conform dispozițiilor Codului penal. Pentru infracțiunea continuată, însă, nu se va realiza o contopire după regulile concursului de infracțiuni – căci cele două condamnări nu privesc infracțiuni autonome aflate în concurs, ci părți componente ale unei infracțiuni unice – ci se va stabili o singură pedeapsă corespunzătoare întregii activități infracționale.¹³⁸

¹³⁵ F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 199; I. NEAGU, *Tratat de drept procesual penal. Partea generală*, volumul I, Editura Global Lex, București, 2006, p. 255 și urm.

¹³⁶ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 367-368; I. NEAGU, *op. cit.*, volumul II (2007), p. 72 și urm., și 209 și urm.

¹³⁷ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 366, și autorii acolo citați.

¹³⁸ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 366; I. NEAGU, *op. cit.*, volumul II (2007), p. 432 și urm.

Secţiunea a III-a

Alte aspecte privind concursul de infracţiuni, infracţiunea unică şi infracţiunea continuată

§1. Aplicarea legii penale în spaţiu

O infracţiune poate fi comisă în România, iar rezultatul se poate produce în altă ţară. De asemenea, este posibil ca numai parte din actele de executare, faptele continuate sau concurente să fie comise în România, iar celelalte în străinătate, după cum este posibil ca parte din rezultat să se producă în ţară, iar parte peste graniţe. Apare, astfel, un concurs şi, totodată, un conflict de legi penale în spaţiu, conflict ce se va soluţiona potrivit principiilor din această materie.¹³⁹ Toate aceste principii se vor aplica atât concursului de infracţiuni, cât şi unităţii de infracţiune, determinând unele soluţii specifice.

Astfel, dacă o persoană a comis mai multe infracţiuni în străinătate, sau parte din infracţiuni în străinătate şi parte în ţară, sau o infracţiune a fost comisă în ţară şi o alta în străinătate, şi dacă faptele sunt urmărite înaintea instanţelor române, existând o pluralitate de infracţiuni, se vor aplica dispoziţiile din Codul penal român privitoare la concurs.¹⁴⁰ Dacă, însă, pentru o infracţiune concurentă săvârşită în străinătate s-a pronunţat o instanţă străină, iar pedeapsa a fost executată, instanţa românească nu va putea recunoaşte hotărârea judecătorească străină, în baza art. 519 şi 520 C. proc. pen., ci va trebui să judece şi infracţiunea comisă în străinătate, după care va aplica regulile de pedeapsă prevăzute de legea română pentru concursul de infracţiuni şi, în final, va scădea din pedeapsa aplicată ceea ce s-a executat în străinătate, conform art. 89 C. pen.¹⁴¹ Într-o altă opinie se consideră că o hotărâre străină poate fi luată în considerare ori de câte ori, potrivit art. 519 C. proc. pen., ea poate produce efecte juridice conform legii penale române. Nu este necesar ca aceste efecte să fie prevăzute expres de legea penală română, fiind suficient ca ele să nu fie incompatibile cu ea, să privească raporturi juridice stabilite conform legilor române.¹⁴²

O altă problemă priveşte aplicarea principiului teritorialităţii şi a regulii ubicuităţii. Majoritatea doctrinei consideră că, dacă una dintre faptele concurente comise de un cetăţean străin şi judecat în străinătate este comisă, în parte, şi pe teritoriul României, este obligatorie deducerea din pedeapsa aplicată

¹³⁹ Acestea sunt: *principiul teritorialităţii*, potrivit căruia legea penală română se aplică tuturor faptelor penale săvârşite pe teritoriul ţării, exclusiv şi necondiţionat (art. 3 C. pen.), caractere ce nu exclud, totuşi, şi unele excepţii, cum ar fi imunitatea de jurisdicţie, regimul juridic al personalului militar străin etc.; *principiul personalităţii* legii penale sau al *naţionalităţii active*, care presupune că legea penală se aplică şi infracţiunilor comise în afara ţării, dacă făptuitorul este cetăţean român sau dacă, fiind apatrid, are domiciliul în România (art. 4); *principiul realităţii* legii penale, al *protecţiei reale* sau al *naţionalităţii pasive*, care consacră aplicarea legii penale române infracţiunilor săvârşite în străinătate, dacă acestea sunt contra statului român sau contra vieţii, integrităţii corporale ori sănătăţii unui cetăţean român sau apatrid cu domiciliul în România (art. 5); *principiul universalităţii* legii penale, conform căruia legea penală română se aplică infracţiunilor săvârşite în afara ţării, altele decât cele arătate la art. 5, dacă infractorul e cetăţean străin sau apatrid cu domiciliul în străinătate, însă numai când sunt îndeplinite două condiţii: făptuitorul se află în ţara noastră, iar fapta este prevăzută ca infracţiune şi de legea penală a ţării unde a fost săvârşită (art. 6). La aceste principii ar mai trebui adăugate şi explicaţiile noţiunii de teritoriu. Conform art. 142 C. pen. prin "teritoriu" se înţelege întinderea de pământ şi apele cuprinse între frontiere, cu subsolul şi spaţiul aerian, precum şi marea teritorială cu solul, subsolul şi spaţiul aerian ale acesteia, iar prin "infracţiune săvârşită pe teritoriul ţării" se înţelege orice infracţiune comisă pe teritoriul arătat în art. 142 sau pe o navă ori o aeronavă română. Infracţiunea se consideră săvârşită pe teritoriul ţării şi atunci când pe acest teritoriu ori pe o navă sau aeronavă română s-a efectuat numai un act de executare ori s-a produs rezultatul infracţiunii (art. 143).

¹⁴⁰ V. **DONGOROZ ş.a.**, *Explicaţii teoretice ale Codului penal român. Partea generală*, vol. I, Editura Academiei Române, Editura All Beck, Bucureşti, 2003, p. 230; F. **STRETEANU**, *Concursul de infracţiuni*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1999, p. 354, şi autorii acolo citaţi.

¹⁴¹ R. M. **STĂNOIU** în F. **STRETEANU**, *op. cit.*, p. 354.

¹⁴² G. **ANTONIU**, D. **POPESCU** în F. **STRETEANU**, *op. cit.*, p. 358.

de instanța română pedeapsa executată în străinătate pentru acea infracțiune sau chiar pedeapsa rezultantă aplicată pentru concurs.¹⁴³

În fine, o ultimă problemă privește dispozițiile art. 6 alin. 2 C. pen., conform căruia "pentru infracțiunile îndreptate împotriva intereselor statului român sau contra unui cetățean român, infractorul (străin, care a comis fapta în străinătate) poate fi judecat și în cazul în care s-a obținut extrădarea lui (deci, chiar dacă el nu se află pe teritoriul țării, dar se obține extrădarea lui)". Corelând aceste dispoziții cu prevederile art. 6 alin. 1, rezultă că ele au în vedere alte infracțiuni decât cele prevăzute la art. 5 C. pen. Unii autori consideră că dispozițiile art. 6 sunt incidente atunci când se comit infracțiuni mai puțin grave decât cele pentru care se aplică principiul realității legii penale și că, în acest caz, infractorul poate fi judecat și pentru acestea, chiar dacă s-a obținut extrădarea lui pentru o altă infracțiune.¹⁴⁴ Într-o altă opinie se apreciază că, dacă s-a obținut extrădarea conform art. 6, făptuitorul va fi judecat numai pentru infracțiunea care a format obiectul cererii de extrădare, nu și pentru o altă infracțiune concurrentă.¹⁴⁵

Conflictul de legi în spațiu ridică probleme și în materia unității infracționale. Legea penală adoptă criteriul *ubicuității*¹⁴⁶, conform căruia o infracțiune se consideră săvârșită pe teritoriul țării și atunci când pe acesta s-a efectuat numai un act de executare ori s-a produs numai rezultatul. Rezultă, așadar, că infracțiunile unice și continuate sunt supuse legii penale române atunci când elementul lor material s-a realizat parte în România și parte în străinătate, ori al căror rezultat s-a produs total sau parțial în România.¹⁴⁷

Se pune problema dacă legea penală română se va aplica întregii activități infracționale sau numai acelor părți care s-au efectuat pe teritoriul țării. Opinia dominantă este aceea că unitatea infracțiunii continuate, determinată de unitatea de rezoluție, și cu atât mai puțin unitatea infracțiunii simple, nu poate fi distrusă de elemente externe. Deoarece legea română se aplică unei unități infracționale, ea va viza toate faptele componente ale acesteia și nu doar unele dintre ele.¹⁴⁸ Totuși, dacă este vorba de cetățeni străini sau apatrizi fără domiciliu în România, și dacă o parte din acțiuni-inacțiuni au fost comise într-o țară în care ele nu sunt incriminate, acele fapte nu pot intra în unitatea infracțiunii unice sau continuate.¹⁴⁹

De asemenea trebuie stabilită legea aplicabilă atunci când săvârșirea unei infracțiuni continuate a început în România și s-a prelungit în străinătate, sau invers, iar actele de participare sunt legate exclusiv de activitatea infracțională desfășurată numai în una din cele două (sau mai multe) țări. În acest caz se va aplica legea oricărui stat, pe al cărui teritoriu s-a extins comiterea infracțiunii, pentru întreaga activitate infracțională și pentru toate actele de participare. Disocierea actelor de participare este posibilă numai în vederea stabilirii limitelor răspunderii penale a fiecărui participant în raport cu contribuția lui reală la săvârșirea infracțiunii, dar nu și pentru determinarea legii aplicabile. O asemenea soluție rezultă din interpretarea art. 143 alin. 2 coroborat cu art. 144 C. pen.¹⁵⁰

§2. Aplicarea legii penale în timp

2.1. Concursul de legi în timp. Aplicarea legilor penale în timp poate presupune și un conflict între acestea, căci sistemul legislativ este supus unei permanente modificări. Atunci când apar două sau mai

¹⁴³ M. BASARAB, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Editura Lumina Lex, București, 2003, p. 63; F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 362.

¹⁴⁴ M. BASARAB, *op. cit.*, p. 70.

¹⁴⁵ F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 364.

¹⁴⁶ Lat. *ubique* (adverb) = pretutindeni.

¹⁴⁷ T. VASILIU ș.a., *Codul penal al RSR comentat și adnotat. Partea generală*, Editura Științifică, București, 1972, p. 696; C. BULAI, *Manual de drept penal. Partea generală*, Editura All, București, 1997, p. 477; V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *Formele unității infracționale în dreptul penal român*, Casa de Editură și Presă "Șansa" S.R.L., București, 1992, p. 313.

¹⁴⁸ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 317, și autorii acolo citați; T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 28.

¹⁴⁹ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *ibidem*.

¹⁵⁰ V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, p. 58; V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 318-319, și autorii acolo citați.

multe legi care reglementează aceeaşi materie suntem în prezenţa unui concurs şi, totodată, conflict de legi în timp, ce va fi soluţionat cu ajutorul principiilor din acest domeniu.¹⁵¹

Concursul de legi penale în timp ridică câteva probleme speciale în ceea ce priveşte infracţiunile care încep sub imperiul unei legi şi se epuizează sub incidenţa alteia, aşa cum este şi cazul infracţiunii continuate. Doctrina şi jurisprudenţa sunt unanime în a aprecia că legea aplicabilă acestor infracţiuni este legea de la momentul epuizării infracţiunii, a producerii ultimului rezultat.¹⁵² Aceeaşi concepţie este adoptată şi în legătură cu actele de participaţie penală (instigare, complicitate), care vor fi judecate după legea în vigoare la momentul săvârşirii faptei de către participant.¹⁵³

Cu privire la aplicarea legii penale în timp pentru infracţiunea continuată, pot fi identificate două cazuri:¹⁵⁴

a) *Legea nouă incriminează.* Datorită principiului neretroactivităţii, faptele comise înainte nu vor fi considerate infracţiuni. Legea nouă se va aplica numai acţiunilor-inacţiunilor săvârşite după întrarea ei în vigoare, iar dacă sub imperiul legii noi s-a comis o singură acţiune-inacţiune, aceasta va fi tratată ca o infracţiune simplă, fără a se putea aplica art. 41 alin.

b) *Legea nouă stabileşte un alt tratament juridic.* Într-o părere, rămasă minoritară, s-a afirmat că, indiferent dacă tratamentul juridic este mai aspru sau mai blând, va trebui să se aplice legea mai favorabilă, ca efect al principiului retroactivităţii acestei legi penale în sens larg.¹⁵⁵ Majoritatea doctrinei consideră, însă, că va fi aplicată legea de la momentul epuizării infracţiunii continuate, indiferent de severitatea pedepsei. Astfel, dacă întreaga activitate săvârşită este apreciată ca unitate infracţională, iar parte din faptele componente se comit după intrarea în vigoare a legii noi, se va aplica legea nouă, întrucât fapta se finalizează la momentul ultimei acţiuni sau inacţiuni componente, fiind un caz de activitate a legii penale, iar nu de aplicare a legii penale mai favorabile, indiferent dacă legea nouă este mai aspră sau mai blândă ca legea veche.¹⁵⁶ De altfel, aceasta este şi orientarea instanţelor.¹⁵⁷

În ceea ce priveşte concursul de infracţiuni, pot fi identificate, de asemenea, mai multe cazuri:¹⁵⁸

a) *Faptele sunt judecate împreună.* Dacă una din infracţiuni au fost comise sub legea veche, iar altele sub legea nouă, apare evident că infracţiunile vor fi judecate după legea de la momentul săvârşirii lor. Pedepsele pentru fiecare faptă se stabilesc după legea de la momentul săvârşirii lor, dar pedeapsa rezultantă, pentru întreg concursul de infracţiuni, se stabileşte după legea nouă.

b) *Faptele sunt judecate separat.* Acest caz ridică probleme cu privire la contopirea pedepselor. Dacă toate infracţiunile au fost judecate definitiv sub legea veche dar contopirea se face sub cea nouă, se va aplica legea existentă la momentul contopirii, respectiv legea nouă sau legea mai favorabilă. Dacă unele dintre infracţiuni au fost judecate definitiv sub legea veche, iar altele se judecă sub legea nouă, se va aplica legea de la momentul pronunţării hotărârii judecătoreşti definitive, adică legea nouă, iar contopirea

¹⁵¹ Acestea sunt: *principiul activităţii legii penale sau principiul aplicării imediate a legii penale*, potrivit căruia legea penală se aplică imediat, de la intrarea ei în vigoare şi până la momentul abrogării ei, pentru toate infracţiunile comise în timpul cât ea se află în vigoare (art. 10 C. pen.); *principiul neretroactivităţii legii penale*, conform căruia legea nouă nu se aplică faptelor penale consumate sau epuizate sub imperiul legii vechi. De asemenea, legea penală nu se aplică faptelor care la data comiterii lor nu erau incriminate ca infracţiune (*nullum crimen sine lege praevia*). Art. 11 C. pen. stabileşte şi două excepţii de la această regulă, constituind, totodată, şi alte două principii de soluţionare a conflictului de legi în timp: *principiul ultraactivităţii legii penale temporare*, ce presupune că legea penală temporară se aplică infracţiunilor săvârşite cât era în vigoare chiar dacă faptele nu au fost urmărite sau judecate în acel interval de timp, iar ulterior a apărut o lege nouă (art. 16); *principiul retroactivităţii legii penale mai favorabile*, care va fi analizat la punctul următor.

¹⁵² C. MITRACHE, *Drept penal. Partea generală*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2003, p. 92; M. ZOLYNEAK, *Drept penal. Partea generală*, vol. II, Editura Fundaţiei "Chemarea", Iaşi, 1992, p. 542; C. BULAI, *op. cit.*, p. 476.

¹⁵³ C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 92, şi autorii acolo citaţi.

¹⁵⁴ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 319 şi urm. (şi autorii acolo citaţi).

¹⁵⁵ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 320 şi urm. (şi autorii acolo citaţi).

¹⁵⁶ T. VASILIU ş.a., *op. cit.*, p. 65; M. ZOLYNEAK, *op. cit.*, p. 517; C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 92; V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 321 şi urm.; C. NICULEANU, *Curs de drept penal. Partea generală*, Editura Sitech, Craiova, 2003, p. 68.

¹⁵⁷ Curtea de Apel Tg. Mureş, decizia penală nr. 52/2003, în *Culegere de practică judiciară 2003*, Ministerul Justiţiei, Editura All Beck, Bucureşti, 2004, p. 340-341.

¹⁵⁸ F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 364 şi urm.

se va face după aceeaşi lege sau legea mai favorabilă. În sfârşit, dacă unele infracţiuni au fost comise şi judecate sub legea veche, iar altele sub cea nouă, contopirea se va face după legea nouă, întrucât concursul s-a născut ori şi-a definitivat configuraţia sub imperiul acestei legi.

2.2. Legea penală mai favorabilă. Principiul retroactivităţii legii penale mai favorabile este prevăzut atât de Constituţia României (art. 15 alin. 2), cât şi de Codul penal român (art. 13-15). Noţiunea de lege penală mai favorabilă are două sensuri: lege care dezincriminează fapta (*abolitio criminis*), dar şi lege care stabileşte un sistem sancţionator mai blând decât cel anterior. Aceste legi se vor aplica oricărei fapte începute sub imperiul legii vechi, dar care nu a fost definitiv judecată până la intrarea în vigoare a legii noi, sau pedepselor definitive potrivit art. 14-15.¹⁵⁹

Pentru infracţiunea continuată situaţia este mult mai simplă. Dacă ultima faptă s-a săvârşit sub legea nouă, se va aplica aceasta chiar dacă este mai aspră pentru făptuitor.

Pentru concursul de infracţiuni pot fi reţinute mai multe aspecte:¹⁶⁰

A. Infracţiunile concurente sunt judecate împreună.

a) *Toate infracţiunile au fost săvârşite sub legea veche, dar se judecă sub legea nouă.* Dacă legea nouă modifică tratamentul sancţionator al concursului se pune problema aplicării legii penale mai favorabile. Majoritatea doctrinei şi practicii consideră că aplicarea acestei legi se face în două etape succesive: mai întâi pentru fiecare infracţiune concurentă şi apoi pentru pedeapsa globală. În acelaşi mod se va proceda şi atunci când faptele au fost judecate separat şi când, cu ocazia contopirii, instanţa este ținută de autoritatea de lucru judecat a pedepselor aplicate pentru diferitele infracţiuni.¹⁶¹

b) *Unele infracţiuni au fost comise sub legea veche, iar altele sub legea nouă:* pentru infracţiunile comise sub legea veche se va aplica legea veche sau legea nouă dacă este mai favorabilă, iar pentru faptele comise sub legea nouă şi pentru contopirea pedepselor se va aplica legea nouă. În cazul pedepselor complementare şi a măsurilor de siguranţă, dacă se modifică mecanismul de aplicare, se va aplica legea considerată mai favorabilă în raport de pedeapsa rezultantă.

B. Infracţiunile concurente sunt judecate separat.

a) *Toate infracţiunile au fost judecate definitiv sub legea veche, dar contopirea se face sub legea nouă.* Mai întâi instanţa de judecată va aplica art. 14-15 cu privire la incidenţa legii penale mai favorabile în cazul pedepselor definitive, pe care le va reduce corespunzător. Apoi va contopi pedepsele reduse şi, în funcţie de rezultatele obţinute, va stabili care lege este mai favorabilă.

b) *Unele infracţiuni au fost judecate definitiv sub legea veche, iar altele se judecă sub legea nouă.* Instanţa trebuie să procedeze astfel: pentru toate faptele definitiv judecate trebuie să aplice, dacă este cazul, reducerile prevăzute de art. 14-15 C. pen. Apoi, pentru infracţiunile care se judecă sub legea nouă, instanţa va stabili câte o pedeapsă, aplicând, de asemenea, legea mai favorabilă. În fine, faptele astfel obţinute se vor contopi mai întâi după legea veche, şi apoi după legea nouă, stabilind astfel legea mai favorabilă în cazul contopirii. Chiar dacă faptele de sub legea veche au fost deja contopite, instanţa care va judeca celelalte fapte va proceda în mod similar.

Probleme pot apărea în situaţia în care faptele definitiv judecate sub legea veche au fost contopite pe baza sistemului absorbţiei, iar, în urma reducerii conform art. 14, pedeapsa care a fost considerată ca fiind cea mai grea şi-a pierdut acest caracter. În acest caz instanţa trebuie să examineze pedepsele pentru toate infracţiunile aflate în concurs şi, constatând care este cea mai grea, să judece infracţiunea căreia îi corespunde aceasta, aplicând pedeapsa pentru concurs în baza legii vechi. Această pedeapsă se va compara, în final, cu pedeapsa obţinută în urma contopirii potrivit legii noi, determinând în acest fel legea mai favorabilă incidentă concursului.

c) *Unele infracţiuni au fost definitiv judecate sub legea veche, iar altele definitiv judecate sub legea nouă.* Pentru infracţiunile judecate sub legea veche, instanţa sesizată cu contopirea trebuie să aplice, acolo unde se impune, reducerile prevăzute la art. 14-15, iar apoi să contopească toate pedepsele, mai întâi

¹⁵⁹ C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 94.

¹⁶⁰ F. STRETEANU, *op. cit.*, p. 368 şi urm. (şi autorii acolo citaţi); T. VASILIU ş.a., *op. cit.*, p. 59 şi urm.

¹⁶¹ V. DONGOROZ ş.a., *op. cit.*, p. 280; T. VASILIU ş.a., *op. cit.*, p. 66.

potrivit legii vechi și apoi conform celei noi, pentru a constata care este legea mai favorabilă în privința contopirii. La fel se va proceda și atunci când s-au contopit deja, separat, pedepsele mai multor infracțiuni concurente.

C. Intervenția unei legi mai favorabile după contopire. Dacă după contopire apare o lege mai favorabilă, iar pentru contopire nu s-a aplicat și un spor la pedeapsa cea mai grea, și aceasta nu a fost redusă conform art. 14-15, rezultanta nu poate fi redusă chiar dacă unele dintre pedepsele contopite au fost reduse ca urmare a aplicării textelor legale mai sus amintite. Dacă reducerea vizează și pedeapsa de bază, pedeapsa rezultantă se va reduce în limitele articolelor 14-15. În ipoteza în care s-a aplicat și un spor la pedeapsa de bază, indiferent dacă reducerea operează asupra tuturor pedepselor sau numai asupra unora dintre ele, reducerea sporului rămâne la latitudinea instanței. O asemenea reducere este obligatorie în cazul în care, prin menținerea lui nemodificat, s-ar depăși totalul aritmetic al pedepselor reduse.

§3. Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei

Asemenea cauze determină unele soluții specifice pentru unitatea și pluralitatea de fapte penale.

a) *Legitima apărare.*¹⁶² Atunci când atacul constă în săvârșirea unei infracțiuni simple, condiția actualității sale se consideră realizată pe toată durata de săvârșire a infracțiunii, până la momentul consumării ei. De aceea, riposta intervenită oricând înainte ca infracțiunea să fie consumată este considerată legitimă. Datorită acestor trăsături, pentru concursul de infracțiuni simple, legitima apărare trebuie să existe pentru fiecare infracțiune în parte. Problema se pune mai ales în situația unității de subiect pasiv.

În cazul infracțiunii continuate, care este alcătuită dintr-o pluralitate de acțiuni, reacția victimei, pentru a fi în legitimă apărare, nu mai poate interveni oricând pe durata comiterii infracțiunii, adică și între intervalele dintre acțiunile-inacțiunile componente, ci numai cu ocazia comiterii oricăruia dintre actele infracționale. În sens contrar nu s-ar mai îndeplini condițiile prevăzute de art. 44 C. pen. pentru legitimă apărare, în special aceea privind caracterul imediat al atacului.¹⁶³

b) *Iresponsabilitatea.*¹⁶⁴ Pentru a exista concurs de infracțiuni sau infracțiune continuată cel puțin două fapte trebuie comise cu responsabilitate. Faptele materiale comise în stare de iresponsabilitate nu intră în structura infracțiunii. În realitate poate apărea situația în care cauza de iresponsabilitate s-a născut după începerea activității ce caracterizează infracțiunea continuată, sau după ce s-a comis prima infracțiune concurentă, dar a dispărut mai înainte de finalizarea (epuizarea sau realizarea) faptelor continuate sau concurente. Pentru infracțiunea continuată intervenirea unei cauze de iresponsabilitate nu autonomizează activitatea infracțională, iar faptele anterioare și posterioare cauzei vor fi reunite. În caz contrar, cele două etape care preced și succed iresponsabilitatea ar intra într-un concurs, pentru care ar rezulta un tratament sancționator mai aspru decât cel pentru o infracțiune continuată. Or, nu poate fi acceptat ca o cauză care înlătură chiar caracterul penal al faptei să genereze o pedeapsă mai severă decât cea aplicabilă în lipsa unei asemenea cauze.¹⁶⁵ Pentru concurs, infracțiunea comisă în stare de iresponsabilitate nu va putea fi reținută ca făcând parte din structura acestuia.

¹⁶² Este în stare de legitimă apărare acela care săvârșește fapta pentru a înlătura un atac *material, direct, imediat și injust*, îndreptat împotriva sa, a altuia sau împotriva unui interes public, și care pune în pericol grav persoana sau drepturile celui atacat ori interesul public. Se prezumă că este în legitimă apărare, și acela care săvârșește fapta pentru a respinge pătrunderea fără drept a unei persoane prin violență, viclenie, efracție sau prin alte asemenea mijloace, într-o locuință, încapere, dependință sau loc împrejmuit ori delimitat prin semne de marcare (art. 44 C. pen.).

¹⁶³ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 332-333.

¹⁶⁴ Nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală, dacă făptuitorul, în momentul săvârșirii faptei, fie din cauza alienației mintale, fie din alte cauze, nu putea să-și dea seama de acțiunile sau inacțiunile sale, ori nu putea fi stăpân pe ele (art. 48 C. pen.). Minorul sub 14 ani nu are responsabilitate, cel între 14-16 ani este prezumat relativ a nu avea discernământ, iar cel între 16-18 ani este prezumat a avea discernământ, dar se poate face proba contrară și pentru alte cauze decât cele medicale. Pentru major se pot invoca numai cauze care dovedesc o insuficientă dezvoltare a capacității psihice (T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 362).

¹⁶⁵ V. PAPADOPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 327; T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 362.

c) *Eroarea de fapt*.¹⁶⁶ Pentru a produce efecte juridice eroarea de fapt trebuie să existe pe toată durata săvârşirii actelor care alcătuiesc infracţiunea continuată. Din momentul în care încetează eroarea, activitatea infracţională ulterioară va putea constitui o infracţiune continuată, fireşte, dacă sunt întrunite şi celelalte condiţii ale acestui tip de infracţiune. În cazul concursului eroarea trebuie să existe pentru fiecare infracţiune în parte.

Conform art. 51 alin. 2 C. pen., eroarea de fapt asupra unei circumstanţe agravante înlătură doar caracterul agravant al împrejurării, făptuitorul urmând să răspundă pentru forma de bază a infracţiunii. Aceeaşi soluţie se impune şi în ipoteza în care, deşi eroarea a dispărut pe parcursul perioadei de consumare, totuşi, faptic, existenţa circumstanţei agravante s-a întrerupt mai înainte de încetarea erorii. Este posibil, de asemenea, ca făptuitorul, cu ocazia comiterii primelor fapte penale, să nu cunoască existenţa unei circumstanţe agravante, însă ulterior, la săvârşirea celorlalte acţiuni-inacţiuni, să aibă reprezentarea ei. La infracţiunea continuată încetarea erorii nu scindează unitatea infracţională atunci când, pe parcursul săvârşirii unei infracţiuni, apare o împrejurare care constituie circumstanţă agravantă, infracţiunea păstrându-şi caracterul unitar şi urmând a se încadra în forma ei calificată.¹⁶⁷ În cazul concursului de infracţiuni o asemenea situaţie va determina o pluralitate de fapte penale şi nepenale, urmând să se poată angaja răspunderea penală doar pentru faptele care constituie infracţiuni.

Eroarea de fapt poate fi concepută şi într-un sens opus celui anterior. Mai exact, este posibil ca făptuitorul să creadă că săvârşeşte infracţiunea în condiţiile unei circumstanţe agravante, dar această circumstanţă să nu existe. Concursul nu ridică probleme, fiind valabile şi aici regulile arătate mai înainte. În cazul infracţiunii continuate se poate naşte problema reţinerii a două infracţiuni, una tip şi una calificată, ori a unei singure infracţiuni continuate în formă agravată. Soluţionarea ipotezei trebuie să plece de la constatarea că eroarea de fapt este o cauză care înlătură caracterul penal al faptei sau micşorează răspunderea penală, prin urmare soluţia va fi diferenţiată în funcţie de consecinţele pe care le poate avea eroarea asupra pedepsei aplicate făptuitorului, dar întotdeauna în sensul uşurării situaţiei acestuia.¹⁶⁸

§4. Cauzele care înlătură răspunderea penală sau consecinţele condamnării

a) *Prescripţia răspunderii penale*. Prin prescripţie se stinge răspunderea penală ca urmare a trecerii unei anumite perioade de timp prevăzută de lege în raport de durata pedepsei legale incidentă infracţiunii săvârşite, adică dreptul statului de a stabili răspunderea penală şi de a aplica pedeapsa sau măsura educativă, stingându-se totodată şi obligaţia infractorului de a mai suporta consecinţele săvârşirii infracţiunii.¹⁶⁹

Prescripţia răspunderii penale începe să curgă de la data săvârşirii infracţiunii. Deci, pentru infracţiunea unică de la momentul comiterii sale efective, de la data realizării integrale a conţinutului său, iar pentru cea continuată de la data epuizării sale, adică de la data realizării ultimului act component. Legea priveşte infracţiunea continuată ca un întreg şi doreşte ca pentru toate actele componente să existe un singur termen de prescripţie, iar nu mai multe termene corespunzătoare fiecărei fapte continuate.¹⁷⁰

Pentru infracţiunile săvârşite în concurs real, termenul de prescripţie curge separat, pentru fiecare infracţiune. Dimpotrivă, pentru concursul ideal, termenul curge pentru toate infracţiunile de la data comiterii acţiunii-inacţiunii infracţionale unice care a produs mai multe rezultate corespunzătoare unor

¹⁶⁶ Nu constituie infracţiune fapta prevăzută de legea penală, când făptuitorul, în momentul săvârşirii acesteia, nu cunoştea existenţa unei stări, situaţii sau împrejurări de care depinde caracterul penal al faptei. Nu constituie o circumstanţă agravantă împrejurarea pe care infractorul nu a cunoscut-o în momentul săvârşirii infracţiunii. Necunoaşterea sau cunoaşterea greşită a legii penale nu înlătură caracterul penal al faptei (art. 51 C. pen.).

¹⁶⁷ V. PAPANPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 329-330.

¹⁶⁸ V. PAPANPOL, D. PAVEL, *op. cit.*, p. 331, şi autorii acolo citaţi.

¹⁶⁹ C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 349; C. BULAI, *op. cit.*, p. 333.

¹⁷⁰ T. VASILIU ş.a., *op. cit.*, p. 638-639; C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 351.

infracțiuni distincte, afară de cazul în care se săvârșește o infracțiune progresivă când termenul se va calcula de la data producerii ultimului rezultat.¹⁷¹

Termenele se calculează în funcție de pedeapsa prevăzută de lege pentru fiecare infracțiune consumată sau epuizată, iar nu în funcție de pedeapsa globală sau rezultantă (eventual și cu spor) aplicată de instanță în urma judecării.¹⁷²

b) *Prescripția executării pedepsei.* Alături de prescripția răspunderii, Codul penal reglementează în același capitol și prescripția executării pedepsei (Titlul VII, Capitolul II, art. 121-130). Prescripția executării pedepsei constă în stingerea forței executive a unei hotărâri judecătorești de condamnare ca urmare a trecerii timpului. Prin prescripție se stinge dreptul statului de a cere executarea pedepsei, precum și obligația condamnatului de a o mai executa.¹⁷³

Întrucât ceea ce se prescrie este o pedeapsă care ar trebui să se execute, rezultă că termenele sunt stabilite în funcție de pedeapsa judiciară stabilită de instanță pentru fapta concretă în urma judecării, iar nu în funcție de pedeapsa legală prevăzută în partea specială a Codului penal pentru fiecare infracțiune în parte. În consecință, în cazul infracțiunii continuate sau a concursului de infracțiuni, prescrierea pedepsei se va calcula după pedeapsa globală sau rezultantă, inclusiv cu sporul de pedeapsă, atunci când el a fost aplicat.¹⁷⁴

c) *Reabilitarea.* Reabilitarea este instituția juridică prin care efectele unei condamnări ce constau în interdicții, incapacități și decăderi, încetează pentru viitor, pentru fostul condamnat care o perioadă de timp a dovedit, prin întreaga sa comportare, că s-a îndreptat și că este posibilă reintegrarea socială deplină a acestuia.¹⁷⁵

Reabilitarea se aplică, așadar, pedepsei judiciare, prin urmare sunt valabile explicațiile date la litera anterioară.

¹⁷¹ T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 640; C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 352; M. BASARAB, *op. cit.*, vol. II, p. 547.

¹⁷² T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 636-637; C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 350-351; C. BULAI, *op. cit.*, p. 86 și 334; M. BASARAB, *op. cit.*, vol. II, p. 547.

¹⁷³ V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, vol. II, p. 366; C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 430.

¹⁷⁴ T. VASILIU ș.a., *op. cit.*, p. 645-646; C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 431; M. BASARAB, *op. cit.*, vol. II, p. 549.

¹⁷⁵ V. DONGOROZ ș.a., *op. cit.*, vol. II, p. 397.

Bibliografie

1. **MATEI BASARAB**, *Drept penal. Partea generală*, volumele I-II, Editura Lumina Lex, București, 2003
2. **ALEXANDRU BOROI**, *Drept penal. Partea generală*, Editura All Beck, București, 200
3. **CONSTANTIN BULAI**, *Manual de drept penal. Partea generală*, Editura All, București, 1997
4. **CONSTANTIN BUTIUC**, *Instituții de drept penal*, volumul II, Editura Lumina Lex, București, 2003
5. **VINTILĂ DONGOROZ, IOSIF FODOR, SIEGFRIED KAHANE, ION OANCEA, NICOLETA ILIESCU, CONSTANTIN BULAI, RODICA MIHAELA STĂNOIU**, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală*, volumele I-II, Editura Academiei Române, Editura All Beck, București, 2003
6. **OCTAVIAN LOGHIN, TUDOREL TOADER**, *Drept penal român. Partea specială*, ediția a IV-a, Casa de Editură și Presă "Șansa" S.R.L., București, 2001
7. **CONSTANTIN MITRACHE**, *Drept penal. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2003
8. **IONEL MUREȘAN, IOAN PETCU**, *În legătură cu delimitarea dintre unitatea infracțională naturală și infracțiunea continuată*, Revista Română de Drept, nr. 10/1970, p. 114-117
9. **ION NEAGU**, *Tratat de drept procesual penal*, volumul I – *Partea generală* (2006) și volumul II – *Partea specială* (2007), Editura Global Lex, București
10. **COSTEL NICULEANU**, *Curs de drept penal. Partea generală*, Editura Sitech, Craiova, 2003
11. **VASILE PAPADOPOL, DORU PAVEL**, *Formele unității infracționale în dreptul penal român*, Casa de Editură și Presă "Șansa" S.R.L., București, 1992
12. **DORU PAVEL**, *Caractere specifice ale formelor de unitate infracțională*, Revista Română de Drept, nr. 10/1980, p. 21-26
13. **VASILE PĂTULEA**, *Diferențierea infracțiunii continuate față de concursul de infracțiuni*, Revista Română de Drept, nr. 3/1986, p. 40-52
14. **CONSTANTIN SIMA**, *Codul penal adnotat cu practica judiciară 1969-1995*, Editura atlas Lex, București, 1996
15. **FLORIN STRETEANU**, *Concursul de infracțiuni*, Editura Lumina Lex, București, 1999
16. **IANCU TĂNĂȘESCU, GABRIEL TĂNĂȘESCU, CAMIL TĂNĂȘESCU**, *Drept penal general*, Editura All Beck, București, 2003
17. **CORNEL TURIANU**, *Dificultăți în legătură cu determinarea caracterului faptelor de sustragere repetată – unitate naturală de infracțiune și infracțiune continuată*, Dreptul, nr. 10/1992, p. 82-84
18. **TEODOR VASILIU, GEORGE ANTONIU, ȘTEFAN DANEȘ, GHEORGHE DARÎNGĂ, DUMITRU LUCINESCU, VASILE PAPADOPOL, DORU PAVEL, DUMITRU POPESCU, VIRGIL RĂMUREANU**, *Codul penal al RSR comentat și adnotat. Partea generală*, Editura Științifică, București, 1972
19. **I. C. VURDEA**, *Infracțiunea din culpă, continuată*, Justiția Nouă, nr. 2/1961, p. 346-348
20. **MARIA ZOLYNEAK**, *Drept penal. Partea generală*, volumul II, Editura Fundației "Chemarea", Iași, 1992
21. *Culegere de practică judiciară a Tribunalului București 1994-1997*, coordonator **DAN LUPAȘCU**, Editura All Beck, București, 1999
22. *Culegere de practică judiciară 2003*, Ministerul Justiției, Editura All Beck, București, 2004
23. Sursă legislativă: site-ul oficial al Camerei Deputaților, pagina legislativă (www.cdep.ro/pls/legis)